

Tisztelt Olvasó!

*„Én vagyok az útszélre esett
búzaszem.*

*Keresem társaimat,
mert egyedül nemlehet
belőlem kenyér,
mit megszegnék nehéz
kezektől zsíros tölgyfa
asztalon.*

*Én vagyok a kövek paraszába
esett búzaszem,
kettéteszt a kő és a fájdalom.*

*Át kell jutnom az árok
tulsó oldalára.”*

(Ozsvald Árpád: Búzaszem)

Túl vagyunk a XXI. század első aratásán. Ez időben, mint mindig most is aktuális a magyar búza összes gondjából. Elsősorban nem azért, mert olyan termés volt, ami által az „ország kenyere” biztosított, és az exportálható mennyiség kedvező esetben, megfelelő ütemezés esetén elérhetné a másfél millió tonnát, hanem azért is, mert most az őszi vetése előtt ismét nem kevés tisztázatlan szakmai, gazdasági kérdés végén ott a figyelmeztetés, nem mindegy, hogy mit vetünk!

Kérdés lehet még az is, hogy ebben az egyre szigorodó közgazdasági környezetben (búzaárak) hogyan vélekedhetünk a búza termesztéséről. A termelőn, aki búzát vet nagy a felelősség, a teher. Ezt a felelősséget jobban meg kellene osztani a többi gabonapiaci szereplővel (egyértelmű, eligazodást segítő támogatási rendszer, EU konform piacsabályozás, a gabonapár, a kereskedelem jobb együttműködési készsége révén).

A búzát ugyanis nem lehet mereven szabványok közé szorítani, ez a növény, mint élő szervezet nem hagyja magát. A szabványokon túl az élet a természet törvényeihez, a mindenkori valósághoz alkalmazkodik.

Búzát kell termelnünk! Milyen legyen a magyar búza? Egy sor tényező zavarja a megfelelő megoldást adó választ. A búza közgazdasági környezete jelenleg rossz. Többirányú érdekegyeztetésre van szükség, hogy érdemes legyen nagyon jó minőségű búzát előállítani (és természetesen jól eladni).

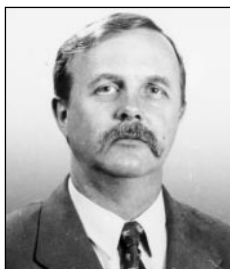
A minőség egyben lehetőség is! A fajtaválaszték adott. Ki kell választani a termőhelynek és a gazdálkodási szintnek legjobban megfelelő fajtát.

Céltudatosan csak csávázott, fémzárolt vetőmaggal eladhatóan jó fajtát vessenek a termelők. Nem kevés, de azért csökkenő reménnyel, ugyanakkor hittel vallom, hogy az EU-csatlakozásig a különböző pártállású kabinetektől, kormányzati ciklusoktól függetlenül belátható, átlátható, egyenes vonalú, a mezőgazdaság érdekeit érvényesíteni képes szakmai irányításra van szükség, a társadalmi-gazdasági feltételrendszer, környezet által támogatottan. Ha ez, mint kölcsönhatásrendszer érvényesül a magyar gabonaágazat megnyugtató, jövedelemtermelő piaci pozícióba kerül(het). A jövőnk elkezdődött – fogalmazott Orbán Viktor miniszterelnökünk, de evidencia az is, hogy ennek a jövőnek szerves része a magyar agrárium jövője, a magyar búza jövője is. A magyar gabonaágazat jövője nélkül nem képzelhető el a jövőnk. Mint ahogy a holnapi, mindennapi kenyérünk biztonsága nélkül sem lehet jövő-képünk.

„Vigyáznunk kell, hogy a holnapi ember mivolta tegnapi önmaga legyen, magasabb szinten.” (Veres Péter)

Dr. Oláh István

Gratulálunk!

Dr. Bedő Zoltán búza-nemesítőnek, az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet igazgatójának, akit augusztus 20-án alkalmából köztársasági elnökünk a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovag-keresztjével tüntetett ki.

Dr. Békési Pálnak az OMMI nyugalmazott osztályvezetőjének, akit Köztársaságunk Elnöke érdemes és eredményes munkássága elismeréseként a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztal tüntetett ki.

Dr. Szalay Dezsőnek az Alföld 90 javító minőséget adó őszi búzafajta nemesítőjének, aki ez év augusztus 12-én ünnepelte 75. születésnapját. Sok erőt és jó egészséget kívánunk!

(A Szerk.)

Dr. Kollányi Lászlónak, a Fertődi Kutató Kht. tudományos igazgató-helyettesének, málna és szeder málna nemesítőnek, aki Dr. Hollósi Szilárdal (posztumusz) és Dr. Kovács Sándorral együtt a Fleischmann díj 2001. évi kitüntetését.

Vetőmag 95 Kft.

Válasszunk – vetőmagot – idejében!

Az idei aratás éppen hogy csak befejeződött, a termés értékesítésének gondja nyomasztó – *bár a van kevesebb gond, mint a nincs* –, s már is dönteni kell mennyit és milyen fajtát vessünk, mekkora legyen a ráfordítás...?

A fajtakiválasztás gondjának mérsékléséhez szeretnénk hozzájárulni azzal, hogy ajánljuk őszi kalászos fajtainkat a vetőmag szaporítóknak és végtermék előállítóknak egyaránt.

A Vetőmag '95 Kft. fajtái 2001-ben is megállták helyüket. Az OMMI kísérletekben a GASPARD éréscsoportjában ismét első lett. Szignifikánsan többet termelt a második fajtánál és 10,7 %-kal többet a csoportátlagnál. A BUZGOGÁNY 105 %-ot, a GYŐZŐ 103 %-ot hozott, a JAREBICA és a POBEDA is az átlagot meghaladó termést adó fajták között van. Így mindhárom őszi búza éréscsoportban kiemelkedő fajtákat tudunk Önöknek ajánlani.

A GASPARD hosszú évek óta bizonyítja kiváló képességeit. Az OMMI kísérletekben az elmúlt 10 évben meggyőző fölényrel, nyolcszor volt csoportja legjobbja. Eredményei a köztermesztésben is a kísérletihez hasonlóan jók.

Minősége is a fajta intenzitását figyelembe vevő tápanyagellátás mellett jó.

Enyingen 8.758 kg/ha termést adott 40,2 % sikerrel. Szarvason 7.357 kg/ha eredményt, 38,8 % sikért, a járszági kísérletekben is 40 % körüli sikért produkált.

Természetesen több helyütt ennél gyengébb eredmények is előfordultak, de ott más konkurens fajták minősége sem volt a búzához méltó.

Hosszú évek óta, jó minőség mellett kiemelkedő termést ad. A középkései csoportból érdemes őt választani.

A BUZOGÁNY a középérésű csoportban hasonló múltra tekint vissza. Az OMMI kísérletekben

1998-ban	110,8 %-ot,	7,68 t/ha,
1999-ben	104,1 %-ot	6,09 t/ha,
2000-ben	106,4 %-ot	7,28 t/ha,
2001-ben	105,0 %-ot	6,94 t/ha termést

adott.

2000-ben az összes kísérletbe vont fajta között az első volt. Megfelelő tápanyag ellátással a minősége is jó. Enyingen 2001-ben 7.928 kg/ha 30,5 % siker,

Szarvason 9.880 kg/ha, 38,7 % siker voltak a mutatói. A járszági kísérletekben is 30 % fölött volt a nedvessikér értéke.

Évek óta bizonyít ezért a középérésű fajták közül érdemes őt választani.

A korai éréscsoportban a POBEDA és a JAREBICA fajtákat kínáljuk. Újvidéki nemesítésűek, a magyar fajtakísérletekben lévő más újvidéki fajtáknálunk megelőzik. Minőségük jó.

A GYŐZŐ-ből ebben az évben tudunk először másodfokú vetőmagot kínálni. Bőtermő, igen jó sütőipari minőséget adó fajta. Javasoljuk kisebb területen a vele való ismerkedését.

Az ŐSZI ÁRPÁ-ból a kínálatunk igen széles.

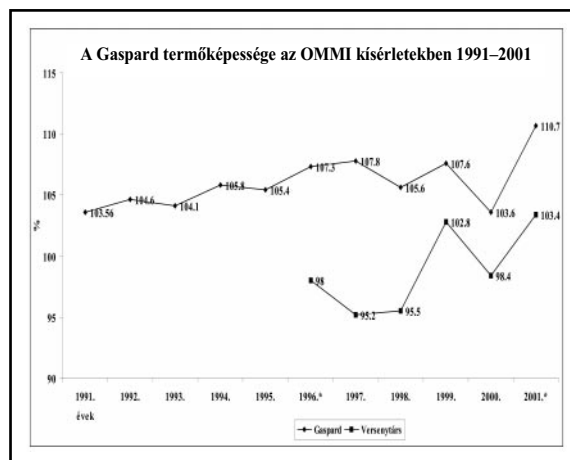
A korai éréscsoportban a REPLIC 2001-ben is bizonyított, 107,3 %-kal a második. A középérésű csoportban a PARIS 107,2 %-kal első. Az AVIRON 105,6 %-kal a második. A REX 101,6 %-kal, az ESTEREL 100,1 %-kal a csoport átlag fölött szerepelt az OMMI kísérletekben.

Az ESTEREL alkalmas sörárpának is. Igen jó – 10 % alatti – fehérje eredményei voltak az idén a másodfok előállításban.

A REX a köztermesztésben ez évben is igazolta a várakozásokat. Vetőmagjából nem fogjuk tudni az igényeket teljes mértékben kielégíteni.

Úgy gondoljuk, hogy ez a fajtaválaszték méltó a gazdálkodók figyelmére! Az érdeklődőknek készséggel állunk rendelkezésére részletes adatokkal, referenciákkal és termesztési tanácsokkal.

(X)

Mi történt a 27. ISTA Kongresszuson?

A vetőmagszakma jeles rendezvényei közé tartoznak az ágazathoz kapcsolódó nemzetközi szervezetek kongresszusai, mint az OECD növényi fajtaigazolási rendszérének, a FIS a Vetőmagkereskedők Nemzetközi Szövetségének és az ISTA a Vetőmagvizsgálók Nemzetközi Szövetségének rendezvényei.

A két utóbbi szervezet működése átíveli az egész XX. századot, 1924-ben alakultak – Magyarország alapító részvételével – a FIS célja a nemzetközi vetőmagkereskedelem egységes normáinak kialakítása volt és ma is az, az ISTA célja pedig a máig is érvényes jelmondat: **„Uniformity in seed testing” (Egységesség a vetőmagvizsgálatban)**

Az OECD szakterületünket érintő munkáját később, a II. világháború után kezdte, eredményei a nemzetközi kereskedelemben résztvevő fajták fajtaazonosságának és fajtatisztaságának megőrzése és dokumentálása terén érvényesülnek.

A három szervezet tehát együtt, egymást kiegészítve dolgozik – figyelembe véve az UPOV irányelveit – még akkor is, ha jellegük más hiszen pl. az OECD Kormányközi szervezet míg pl. a FIS vállalatok szövetsége.

Az elmúlt évtizedek folyamán a vetőmagágazatot érintő kérdések megoldást igényeltek valamennyi említett szervezet részéről. A globalizáció, a kontinenseket, országhatárokat akadálynak nem tekintő nemzetközi vállalatok kialakulása, a fejlett és fejlődő világ között növekvő élelmezési különbség, a GMO szervezetek megjelenése a növénytermesztésben, az akadálytalanul terjedő kár és kórokozók, és az olyan politikai és gazdasági változások, melyek során pl. az EU bővítés is napirendre került stb. felerősítették az együttműködést az OECD, FIS, ISTA és újabban az EU között.

Az 1998-ban rendezett első közös OECD, ISTA, FIS – megbeszélést, melyet Cambridge-ben tartottak éves rendszerességgel újak követték.

A fenti szervezetek nyitottá váltak az általános kérdések megoldására. E nyitottság szellemében rendezte meg az ISTA 27. Kongresszusát a franciaországi Angers-ben ez év júniusában.

A kongresszus sok tekintetben a legek kongresszusa volt. Mindenek előtt létszámában, a megnyitó napján 720 regisztrált résztvevő volt. A nemzetközi jelenlét mellett saját rendezvényének tekintette a francia vetőmagipar is. Több százas létszámmal képviseltette magát az agrárkormányzat – államtitkári szinten – a szakigazgatás, GEVES,

GNIS, SOC, egyetemek, szakmai szervezetek, alapítványi és állami kutatás valamint, a vetőmagelőállítók, vetőmagcégek és a kiszolgáló ipar (laborműszerek, software ajánlatok, kisgépsorok stb.)

83 állam vett részt közöttük nem ISTA tagállamok is. Első alkalommal vehettek részt az új szabályok értelmében ISTA tagként a céglaboratóriumok. (Ezek még nem rendelkeznek ISTA Narancs Bizonyítvány kiállítási joggal.)

Első alkalommal fordult elő az is, hogy egy ISTA elnöknek két kongresszuson volt alkalma az elnöki posztot betölteni. Dr. Prof. Norbert Leist a korábbi első elnökhelyettes a decemberben nyugállományba vonult ausztrál Kevin Boyce-t váltotta fel.

A nagy nemzetközi elismeréssel bíró Leist (Németország) kiváló szakértelemmel és biztos határozottsággal vezette le a sok tekintetben sorsfordulónak tekintett 27. Kongresszust.

Miben áll a korszakváltás? 3 fő területet kell kiemelni.

- Az ISTA mint akkreditáló testület elfogadtatása. Saját minőségirányítási rendszer kidolgozása a mintavétel és vetőmagvizsgálat területén. A mintavétel és a laboratóriumi szakmai akkreditálás feltételeinek kidolgozása. Ez a munka a 26. Kongresszus után kezdődött és sikeresen befejeződött a korábbi taglaboratóriumok új feltételek szerinti auditálása és ezt követően reakkreditálása, lehetőséget nyitva ezzel nagyszámú új laboratórium felvételére.
- Elemzésre, értékelésre került az a döntés is, melyet 2001. januárjában postai szavazással érvényesítettek a Kijelölt Nemzeti Hatóságok, mely szerint céglaboratóriumok is részt vehetnek az új akkreditálási rendszerben, bizonyítva ezzel szakmai megfelelőségüket.
- Angers-ben mondták ki azonban egyértelműen, hogy ehhez a Nemzeti Kijelölt Hatóság hozzájárulása szükséges, csak ő dönthet a Narancs Bizonyítvány kiállítási jogról és a kötelező felülvizsgálat is a Nemzeti Hatóság kezében van. Fenti feltételekkel 2004-ig kísérleti jelleggel céglaboratóriumok felvételére kerülhet sor.
- A szigorúan vett szakmai kérdések, a vizsgálati módszertan, az új vizsgálati területek bevonása pedig talán mindig a legfontosabb téma, hiszen ez az ISTA igazi ereje. A szakmai tudás, a politikai és gazdasági érdekektől mentes egységes, a tagok által szavazattal megerősített új módszerek elfogadása és a fejlődéssel lépést tartó vizsgálati módszertan – Nemzetközi Vető-

magvizsgálati Szabályzat – három évenkénti kiadása. A legfontosabb változás, hogy a szabályzatba új fejezetként bekerült, hosszú, viharos vita után a „Vigor” (Életerő) fejezet. Meghatározásra került a Vigor fogalma és elsőként két jól reprodukálható módszer az öregítés és az elektromos vezetőképesség lett a szabályzat része. A Vigor Szakbizottság 15 éves munkája eredménnyel zárult ezt mi is sikernek könyvelhetjük el, mert a munkabizottság tagjaként dolgoztunk az elmúlt 15 évben.

Új módszerként került be a laboratóriumi fajtaazonosság vizsgálat körébe a napraforgó IEF (izoelektromos fókuszálás poliakril-amid gélen) módszerrel történő vizsgálata. Ez is szakmai sikerünk hiszen e módszer kidolgozásában és első publikálásában LUFA/Karlsruhe-val közösen a Kovács Béláné vezette OMMI/Vetőmag Genetikai Tisztaságvizsgálati Csoport vett részt.

Egyéb módosítások is vannak a mintavétel, tisztaságvizsgálat, csírázóképeség vizsgálat területén, de ezek már a magvizsgálatot speciálisan érintő szakmai kérdések.

Döntés született a nem GMO fajták GMO szennyezettségének vizsgálatára irányuló körvizsgálat folytatásáról FIS, EU részvétellel. A munkacsoport – melynek munkájában mi is részt veszünk – vezetését Enrico Noli (Bologna) látja el.

A jövőben átalakul a nemzetközi körvizsgálatok szervezetének rendje és a tisztasági és csírázóképeségi vizsgálatok mellett bővül a nedvességtartalom megállapítás, a magegészség-vizsgálatok és a laboratóriumi fajtaazonossági vizsgálatok körével.

Átszervezésre kerültek és a jövőben éves beszámolási kötelezettséggel dolgoznak az egyes technikai munkacsoportok. Itt is született magyar szakmai elismerés a Virágmagbizottság elnökeként a következő 3 évben Ripka Gézané /OMMI Tisztaságvizsgálati osztályvezető dolgozik.

Kiemelt fontosságot tulajdonít az ISTA az elkövetkezendő időben a szakmai „Workshop”-nak Munkaüléseknek.

Döntés született egységes Magegészség-vizsgálati Kézikönyv megjelentetéséről.

Ez a munka az ISHI-vel közösen befejeződött, ennek kapcsán módszer validálási munkacsoport is alakult.

A kongresszus ideje alatt egy ízben vezetőségi ülésre került sor az ISTA-OECD_FIS között, melyen P. Valvassoni az EU képviselője is részt vett. Témája az induló akkreditálási kísérlet a mintavétel és laboratóriumi vizsgálatok cégekre való kiterjesztésének lehetősége és a felügyelet összehangolása volt az OECD és EU elvárásokkal.

Sok korábbi terv tehát igen közel van a megvalósuláshoz és új programok is indultak.

A Vetőmag Konferencia magas színvonalú szakmai előadásokkal javult és járult hozzá a rendezvény sikeréhez.

Valamennyi résztvevő a jól végzett munka örömeivel vett részt a zárószekción, mely Magyarországnak újabb sikert hozott.

A következő 2004-ben tartandó 28. kongresszus szervezési jogát Budapest nyerte el és számunkra kedvezően alakult az új választott vezetőség összetétele is.

Elnök:	Dr. Prof. Norbert Leist (Németország)
1. elnök helyettes	Pieter Oosterveld (Hollandia)
2. elnök helyettes	Dr. Katalin Ertsey (Magyarország)
Vezetőségi tagok:	Ronald Don (Egyesült Királyság)
	Doug B. Ashton (Kanada)
	Joel Lechappé (Franciaország)
	Dr. Jeffry Luhanga (Malawi)
	Monica Moreno (Argentina)
	Dr. Chulhathep Pongsroypech (Thaiföld)
	Grete Tarp (Dánia)
	Prof. John Hampton (Új Zéland)

Reményeink szerint a következő 3 éves időszakban megőrizve és továbbfejlesztve a magyar vetőmagágazat eredményeit mi is fel tudunk készülni egy színvonalas kongresszus megszervezésére.

Ertseyné Dr. Peregi Katalin
OMMI

Az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet kiváló szakembereinek Ertseyné Dr. Peregi Katalinnak, Kovács Bélánénak és Ripka Gézanénak gratulálunk az ISTA-ban végzett munkájukhoz és elnyert tisztségeikhez, amellyel nemzetközi szinten képviselik és erősítik a magyar vetőmagvizsgálati szakmát, öregbítik jó hírnevét. A következő 28. ISTA kongresszus budapesti rendezési jogának elnyeréséhez szintén gratulálunk, s szándékaink szerint a szervezés fázisairól, az előkészületekről szaklapunk hasábjain folyamatosan beszámolunk tisztelt Olvasóinknak. (A Szerk.)

A publikálendő cikkeket a Mag Kutatás, Termesztés, Kereskedelem címére (1077 Budapest, Rottenbiller u. 33. vagy vetma@mail.com) kérjük küldeni. Csak magyar nyelvű, eredeti, a szerző(k) önálló szellemi tulajdonát képező kéziratot fogadunk el. A kézirat szövegét nyomtatva (12-es betűnagysággal, 1,5-ös sortávolsággal) és elektronikus formában (e-mailhez csatolva, flopin vagy CD-n) is kérjük. Az elektronikus változatok lehetőleg MS-Word vagy RTF formátumban, a bonyolultabb táblázatok pedig MS Excel for Windows-ban készüljenek.

Az új GK búzafajtákról...

A GK Kht. búzanemesítő műhelyeiben szinte rutinszerűen, évről-évre születnek új értékek, új fajták. Az elmúlt 5 év „termése” bőséges „aratásra” utal, hiszen ebben az időszakban 28 GK előnevű búzafajtát minősítettek Magyarországon. Ez akár egy nemesítő-generáció életteljesítménye is lehetne.

Miért is van ez így? Talán, mert jó koncepcióra épül munkánk, talán mert okos, bölcs elődeink voltak, talán, mert jó tanítómesterektől tanultunk, talán, mert élenjáró módon használtuk a legmodernebb technikákat.

Bizonyosan azért, mert a fentieket figyelembe véve, mestereink és a magunk erejéből létrehoztunk egy olyan kutató-műhelyt, ahol „a teremő gondolat úgy válik valósággá, értékévé, vetőmaggá, kenyérré, hogy el sem hagyja az intézményünk falait”.

Ezt a filozófiát erősíti a jelen írás is, tápláljuk a parazsat, a tüzet.

Az eredményekhez és a tényekhez visszatérve tehát, az alábbi konkrét, száraz táblázat oszlopai, adatai megmutatják az Olvasónak, milyen nagy lélegzetet vettünk az elmúlt 5 évben és hová is tartunk.

Az OMMI a 2000. év őszén 5 GK előnevű őszi búza fajtajelöltünket terjesztette a Fajtaminősítő Tanács elé. Mind az öt elismerésre került, GK Bagoly, GK Sas, GK Szivárvány, GK Szálka, illetve GK Rába néven. A hivatalos

értékelő adatok birtokában (2. táblázat), most a speciális tulajdonságokkal bíró új fajtáink fontosabb értékeire hívjuk fel a Tisztelt Olvasók figyelmét.

A GK Bagoly korai érésű, igen bőtermő, levélrozsdával, szárrozsdával, valamint lisztharmattal szemben magas fokú ellenállóságot hordozó, erős szárú, hatalmas kalászkodókat és nagy piros, acélos szemeket nevelő, attraktív küllemű őszi búza. Szemtermés rangsorában a hatodik, de így is 2,3% a fölénye a standard fajtához képest. Minőségét tekintve speciális kategóriát képvisel. Sikértartalma megközelíti a javító búzákét (32,9%), siker területe és esésszáma is nagyon kedvező, és stabil malmi lisztminőséget produkál. Szemkemény-sége a magyar fajták élmezőnyébe kerül, kemény piros szemű, exportképes őszi búza. Az OMMI tömör összefoglaló értékelése szerint: „Igen jó kórtani tulajdonságokat mutató fajta. Tulajdonságai összességében jó termőképességű, biztos malmi búzának ígérkezik.” A fajta nemesítője és vetőmag-szaporítója mindent megtesz, hogy az ígéret valóra váljon. Homogén, stabil, jó alkalmazkodó képességű búza. A nagyfokú homogenitás komoly előny a vetőmag termesztésében is, mindemellett nagy 1000 szem tömege révén vetőmag kihozatala és csírázási vigora is nagyon kedvező. Az új fajta bevezetésekor 1 ha szuperelit és 10 ha elit fokozatú szapo-

rítás termésével tudunk hatásosan a piacra lépni.

A GK Sas a Bagoly ikertestvére, ha lehet, még nagyobb termés-potenciállal (103,7%), alacsonyabb, nádszerű szárral, egy kissé szerényebb minőségi mutatókkal, de szintén nagy sikértartalommal és kemény endospermium struktúrával.

Kórtani szempontból nagyon értékes ez a fajta is, hiszen a főbb gombabetegségekkel szemben (levélrozsa, lisztharmat, szárrozsa) erős génekkel kontrollált, magas szintű ellenállósággal rendelkezik. Robusztus, sashoz méltó küllemén és kiváló termőképességén kívül ez a legnagyobb értéke. Valószínűleg gombaölő szerves védekezés nélkül is sikerrel fogják termesztetni a gazdák.

Vetőmag-szaporítási és piacrakerülési kondíciói a GK Bagolyéval azonosak.

A GK Szivárvány az OMMI 3 éves vizsgálata alapján termőképességben több mint 6 százalékkal múlta felül a standard fajták átlagát. Ezzel a korai fajták hároméves összesített sorrendjében a második helyen zárta a fajta-összehasonlító vizsgálatot, így került 2000-ben fajtaelismérésre. Ez az eredmény nem lepte meg a nemesítőket, hiszen korai hasadó generációban a nemesítési anyagot Finnországban szelektáltuk, hogy alkalmazkodó képességre szélsőséges körülmények között végezzünk kiválogatást. A később idehaza továbbselektált törzanyagból született a fajta. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a Nobel-díjas NE Borlaug sikeres „shuttle breeding” módszerét követve, korszerű őszi búza fajtát hoztunk létre, ami a 48. szélesség foktól egészen az északi búzatermesztési határig megterem.

Amellett, hogy új fajtánk globális értékeit felvillantottuk, nézzük magyarországi felhasználási lehetőségeit. Kórtani tulajdonságokban átlagoként jellemezhető. Ettől csak fogékonyabb szárrozsa értéke tér el, viszont a fertőzéseket koraiságával elkerüli. Lisztminősége stabil, kenyérsütéshez optimális B1-A2, Haggberg-féle esésszáma: 342, az EU-piacon mindenkor eladható, nagyon kedvező.

1. táblázat

ELISMERT BÚZAJAJTÁK A GK KHT.-BÓL 1996–2000.

1996	1997	1998	1999	2000
GK Hattyas	GK Élet	GK Garaboly	GK Jászság	GK Bagoly
GK Kende	GK Kalász	GK Dávid	GK Verecke	GK Sas
GK Szindbád	GK Véka	GK Cipó	GK Tenger	GK Szálka
	GK Malmos	GK Favorit	GK Forrás	GK Szivárvány
	GK Tavas	GK Mérő	GK Petúr	GK Rába
	GK Bétadur	GK Mura		
		GK Sára		
		GK Miska		
		GK Kunság		

2. táblázat

**ŐSZI BÚZA FAJTAÖSSZEHASONLÍTÓ KÍSÉRLETEK EREDMÉNYEI 1998–2000
KORAI ÉRÉSŰ FAJTÁK, FAJTAJELÖLTEK**

Sorrend	Fajta	Szemtermés (3 év átlaga) t/ha	%	Növény magasság (cm)	Ezerszem tömeg (g)	Kalászat st-től) (nap)	Érés st-től (nap)	Nedves siker	Farino- gráf érték	Esés- szám (sec.)
1.	GK Szálka	6,89	107,3	90	38,6	-1	+1	30,7	66,8	345
2.	GK Szivárvány	6,81	106,1	86	40	0	0	24,9	68,2	342
3.	GK Sas	6,66	103,7	87	41,1	0	+2	32,0	57,0	264
6.	GK Bagoly	6,57	102,3	91	44,9	0	0	32,9	67,4	335
11.	st. Mv Pálma	6,52	101,6	90	40,4	+1	+1	28,4	68,0	346
19.	st. GK Öthalom	6,26	97,5	90	41,3	0	-1	28,6	81,4	344
22.	st. Alföld 90	6,03	93,9	88	40,7	+1	+1	33,9	81,1	367

Nedvessiker értéke az OMMI-vizsgálatok kezdetén termőhelyenként szórt, de a fajtafenntartás során sikerült 28-30 között stabilizálni. Állóképessége kiváló. Hazánk valamennyi termőhelyére javasolt fajta.

A GK Szálka a korai érési csoport legjobb termőképességű fajtájának bizonyult, három év átlagában 107,3 %-os teljesítménnyel. Neve is jelzi, hogy hosszú toklászos, igazi klasszikus külsővel rendelkező búzaforma. Lisztharmattal, levélrozsdával és szárrozsdával szembeni ellenállósága teljes fajta-szortimentünket tekintve is a legjobbak között van, ezért minimális fungicid-felhasználással vagy a nélkül is a biztonságosan termesztendő fajták közé tartozik. Minőségi paraméterek tekintetében is igen jó tulajdonságokkal rendelkezik, nedvessiker tartalma 30 % fölötti, stabil B1-es minőségű, esésszáma is nagyon kedvező, három év átlagában 345. Bár az OMMI 3 éves eredményei alapján az ország egész területén biztonságosan termesztendő, amit 107,3 %-os eredménye is jelez, mégis inkább az ország déli részeire ajánljuk, mivel a szálkás búzák általában jobb szárazságtűrő és egyéb ellenállósággal rendelkeznek, mint a tar analógjaik.

A GK Rába a középérésű csoport éllovasa, abszolút győztese volt 3 vizsgálati éven keresztül. Homogenitási viták miatt azonban csak idén kapott minősítést. A nagy, fehér kalászokat nevelő búza termétével, agronómiai értékeivel és minőségével tekintélyt parancsolóan

hagyja maga mögött érési csoportja más képviselőit. Az új fajta neve nem véletlenül Rába, hiszen Táplánszentkereszt Kutató Állomásunk a születési helye, bölcsője. Agronómiai eredményeit tekintve megérdemli a második természeti elem, a víz képviselőt. A kitűnő fajta nemcsak a Dunántúl, hanem akár az egész Kárpát-medence búzája is lehet.

Búzanemesítő kollektívánk a bevezetőben feltárt filozófiának megfelelően nagyon sokrétű kutatást és egyéb tevékenységet folytat. Itt született az első igazi törpe búza, az első búza szabadalom, az első kettőzött haploid búzafajta, az első transzgenikus búza Magyarországon. Miközben lépést tartottunk a világgal a hibrid búzafajtákban, a klasszikus és modern technikák felhasználásával több, mint félszáz búzafajtát állítottunk elő. Megoldottuk szakszerű fajtafenntartásukat, vetőmagtermesztésüket, sőt, a forgalmazásukat is. Munkánk nyomán mintegy félmillió hektár búza vetéséhez elegendő biológiai alap teremtmény. Így jogosan állíthatjuk, hogy minden második kenyér a mi búzáink lisztjéből készül.

Írásainkban az Olvasó jó érzéssel, vagy éppen megdöbbenéssel találkozhat nem éppen hétköznapi elnevezésű fajtáinkkal. A GK Élet, GK Kalász, GK Véka, GK Bagoly, GK Sas, GK héja, GK Holló, GK Hattyú, GK Pacsirta, GK Rigó, GK Fürj, GK Cinege és a GK Csalogány csupán egy szűk nemesítő csoport szellemi terméke.

A „Nagy Csapat”, intézményünk teljes búzanemesítő serege, egy sor további csemegét szolgáltat, megbecsült elődeink biztató keresztelői munkásságát követve. GK Öthalom, GK Hattyas, GK Verecke, GK Kunság, GK Jászság a búzanemesítéshez kapcsolódó városrészeket, vidékeket vagy éppen a magyarsággal kapcsolatos történelmi helyeket idéznek. A nemesítő érzelmei alapján női és férfi személynevek, a növényvel, a végtermékkel kapcsolatos fogalmak is válhatnak fajtanevekké.

A Bagoly és a Sas búzanemesítésünk új „nagy madarai”. Reményeink szerint erős szárnyaik, értékeik révén magasra képesek eljutni és sokáig maradnak a magasban. Termőképesség tekintetében nagy madaraink „átmentek a Szivárvány alatt”. Ha nem lesz felhő az égen, még magasabbra is eljuthatnak. A Szálka nevét illetően kakukkfőka, de értéke egyértelmű. A Rába: víz is, folyó is, kapocs is, búza is, jelkép is.

Az évezred végén, 2000. december 8-án gyönyörű szivárvány volt az Alföld és Szeged égen.

A természeti jelenség megerősít bennünket törekvéseinkben.

Kertész Zoltán
búzanemesítő
és szerzőtársai:

Pauk János biotechnológus, nemesítő

Csősz Mária kórtanos, nemesítő

Falusi János nemesítő

Gk Kht.
Szeged

A durum búza (*Triticum turgidum* L. var *durum*) külföldi és hazai helyzetének áttekintése, összefüggésben a 2000. évi Magyar Innovációs Nagydíj Pályázat FVM külön díjával

I. A DURUM BÚZA HATÁRAIN KON TÚL

A világ durum búza vetésterülete közel 20 millió, ami a Föld teljes búzaterületének 8–10 %. Az évenkénti össztermés, pedig több mint 30 millió tonna. A durum búza főbb termesztési területe és termésátlagai az elmúlt években a következő képen alakult:

Ország	terület ha (millió)	termésátlag t/ha	összes (millió t)
Olaszország	1,960	2,04	4,090
Spanyolország	0,407	2,27	0,800
Görögország	0,571	2,58	1,451
Algéria	1,077	0,90	0,977
Marokkó	1,127	1,29	1,482
Szíria	0,694	2,47	1,814
Tunézia	0,663	1,23	0,887
Törökország	2,955	1,52	4,500
Kazahsztán	1,000	1,80	1,800
USA	1,242	2,07	2,559
Kanada	2,067	1,94	3,931

(World Grains Council (1997))

Jelentős még a durum búza termesztés Franciaországban, Portugáliában, Mexikóban, Ausztráliában, Argentínában és Brazíliában, valamint számos ázsiai országban is ami összességében több millió ha-t tesz ki.

A durum búza szerepe az export-import forgalomban is kiemelkedő amit az International Grains Council 1995/96-os illetve 1996/97-es adatai is alátámasztanak:

A statisztikai adatokból az is kitűnik, hogy a durum búza

Ország	Időszak / export millió t	
	1995/96	1996/97
Kanada	3,307	3,885
USA	0,914	1,050
EU	0,235	0,400
Egyéb országok	0,871	0,765
Mindösszesen	5,327	6,100

vetésterülete, a termésátlagok és az export-import forgalom, időszakonként, földrészenként és országonként évenként mennyire változik. Azt megállapíthatjuk, hogy összességében a durum búza és a belőle készített termékek iránti a kereslet évről-évre nő, ami a vetésterület és a hozamok növelését teszik szükségessé.

Ismeretes a durum búza elsősorban a száraztészta alapanyaga (spagetti, makaróni), és egyes országokban fontos népelelmezési cikk is, mint például az arab országok (kusz-kusz).

Európa igénye ma már közel 10 millió tonna/év, ezzel szemben 1998-ban a 8,4 míg 1999-ben 7,4 millió tonna volt – csak – a termés. Ezért évente a hiányzó mennyiséget – a javító minőségű tételekkel együtt –, importból kell biztosítani (Kanada, Afrika, USA).

A durum iránti kereslet növekedését vette figyelembe az EU Agenda 2000 programja is ami az agrártámogatások adminisztratív intézkedéseivel – kissé átrendezve az európai durum termesztési körzeteket – a durum területek növelését segíti elő (Spanyolország, Portugália).

II. A DURUM BÚZA MAGYARORSZÁGON

A magyarországi durum kutatások „újkori” története már 30 évre tekint vissza, amikor is 1970-ben a GK Kht. jogelődjében (GKI-Szeged), BARABÁS-ERDEI- SZÁNIEL kezdeményezésére – az 1920–30-as évek (Havas Géza) fajkutatási és adaptációs munkái után ismét folyamatossá váltak a nemesítési és technológiai kutatások. Az elmúlt három évtized kutatási eredményei, az elismert fajták sora, (1980-ban az első szegedi, majd 95 óta a martonvásári valamint egyéb külföldi fajták), több adminisztratív (MSZ-ok) és gyakorlati tényező (malomipar, tésztaipar, kereskedelem) megvalósulása a durum bűzát a köztermesztés számára is ismertté, gyakorlattá tette.

A durum búza hazai elterjedését eleinte sok esetben a bizalmatlanságot gerjesztő szakmai és nem szakmai vélemények gátolták és visszavetették. Ma már azonban, a kedvezően alakuló belső fogyasztás és az ismételt jelentkező, reális export lehetőség(ek) pozitív irányban változtattak a magyarországi durum termesztés megítélésén.

Napjaink mezőgazdasági gyakorlatát tanulmányozva – figyelembe véve EU csatlakozásunk realitását – megállá-

píthatjuk, hogy az utóbbi években a hazai durum nemesítési, vetőmag előállításai, termesztési és feldolgozási eredményekben lényeges előrelépés történt.

Ezzel függ össze és hazai viszonylatban a jövőt tekintve nagyon fontos tényező, hogy Magyarország agrárvonatkozású EU csatlakozási tárgyalásai során, a szántóföldi kultúrák termőterületi kvótájának egyeztetésekor, a durum búza önálló szántóföldi kultúráként külön tárgyalási pontként szerepelt a brüsszeli egyeztetések során.

A jelenlegi helyzet alapján egyértelműen látszik, hogy a megfelelő biológiai, termesztéstechnológia alapok és következetes kereskedelmi magatartás mellett, hazánk is részesedhet a növekvő hazai igények kielégítésén túl az európai piacokból. A legutóbbi évtizedben a hazai durum vetésterület 10–15 ezer ha között ingadozott, amit elsősorban a mindenkori kiszámíthatatlan kereslet-kínálati viszonyok motiváltak. Ezt még a minőségi durum termesztéssel szemben a mennyiségi szemlélet (terméshozam t/ha) is befolyásolta.

Ma már nem kétséges, hogy a durum búza minőségi kategóriát jelent. Ez a feltétele a malom és száraz tésztaipari feldolgozásnak, a tészta kereskedelmi forgalomba kerülésének és az exportnak egyaránt.

A magyarországi száraztészta fogyasztás becsült értéke 6–8 kg, míg Olaszországban ez 25–28 kg/fő jelent. A hazai száraz tészták elsősorban kenyérbúzából, tojással készülnek. A durum alapanyagból előállított (ipari) tészták, tojás nélküliek és jelenlegi kereskedelmi forgalmuk az összes száraztésztahoz viszonyítva pár százalék. Robbanásszerű emelkedésre a hazai fogyasztási szokások ismeretében nem is lehet számítani. Az export oldaláról megközelítve a magyarországi durum termesztés jövőjét, bátran mondhatjuk, hogy a kiváló-jó minőség biztosításával (búza, gríz, szemolina vagy száraztészta) vannak perspektivikus lehetőségeink.

A piaci realitásokat figyelembe véve durum vetés területünk növelését a következők indokolják:

- A biológiai alapok rendelkezésre állnak
- Az ökonómiai és ökológiai feltételeink alkalmasak a durum termesztésre
- A hazai tészta ipar, a kereskedelmi igények ha lassan is, de fokozatosan nőnek
- A durum búza, a gríz (TDD), tészta export lehetőségei is bővülnek
- az EU csatlakozás - belátható közelségbe került

A biológiai alapok megteremtése során az elmúlt időszakban egyértelművé vált, hogy viszonyaink mellett elsősorban őszi és hazai nemesítésű fajtákra szabad/kell alapozni, bár néhány honosított fajta is listára került, azonban ezek a köztermesztésben nem terjedtek el.

Az elmúlt évtizedek nemesítésének eredményét több magyar és néhány külföldi fajta állami elismerése jelzi, melyek a fajtajogosultak szerint csoportosítva a következők: *GK Kht.–Szeged*: GK Minaret (1980), GK Basa (1980), GK

Pannondur (1985), GK Tiszadur (1992), GK Novodur (1993), GK Bétadur (1996), Semperdur A (1998)

GK Kht.–KITE Rt.: Lajtadur A (1990), Multidur Fr (1990)

MTA–Martonvásár: Odmadur 1 UA (1995), Odmadur 2 UA (1995), Martondur 1 (1996), Martondur 2 (1996), Martondur 3 (1999)

Bóly Mg Rt.: Radur D (1998)

A fajták termőképessége a közönséges búzához képest átlagosan 15–20 %-kal alacsonyabb, amit minőségi alapanyag megtermelése esetén az átlagosan 20–30 %-kal magasabb felvásárlási ár és biztos piaci háttér jelentősen kompenzál

Az elmúlt években elért durum termesztési eredmények egyértelművé tették, hogy nem a terméshozamokon, hanem a termés minőségén áll vagy bukik a hazai durum vertikum.

A minőségi követelmények közül a legfontosabb az üvegeesség, esésszám, sikérmennyiség, valamint a tojás nélküli tészták szép sárga színét biztosító bétakarotin mennyisége.

Abban az esetben, ha a minőségi paraméterek közül valamelyik nem felel meg a hazai, de legfőképpen az export követelményeknek, a megtermelt durum búza csak takarmány búzaként kerülhet hasznosításra, ami az értékesítési ár csökkenéséhez vezet és a termesztés rentabilitását is kétértékessé teszi.

Tehát a szükséges minőség és az elfogadható hozamok biztosításának lényeges eleme a termésbiztonságot és kiváló minőséget adó fajta, a fajtaazonos magas biológiai értékű vetőmag, a termesztéstechnológia és a garantált piac.

A fajták darabszáma magas, de az aestivumokhoz hasonló arányban, a gyakorlatban csak néhány fajta terjedt el, azok amelyeknek termésbiztonsága és minősége megfelelő. Napjainkban a köztermesztésben lévő fajták közül az egyik legelterjedtebb és legkeresettebb a szegedi nemesítésű GK Bétadur (1996).

III. FVM INNOVÁCIÓS DÍJ (2000)

Az I. és II. pontok ismeretében a GK Kht. a K+F munkája során egyértelműen látta, hogy a hazai durum búza termesztés stabilizálása és fejlesztése céljából elsősorban olyan fajtát kell előállítani és termesztésbe vonni ami a minőség és termésstabilitás szempontjából jól alkalmazkodik a mindinkább szélsőségesé váló termelési feltételekhez (talajadottságok, agrotechnikai színvonal, időjárás, gazdálkodási forma). A biológiai alapokon túl azonban az is világossá vált, hogy a hazai durum termesztés sikerességét, fejlődését olyan vertikum szolgálja a leghatékonyabban, amelyben az *érdekeltek teljes köre, a fajtatulajdonostól a termelőn keresztül az iparral és a kereskedelemmel bezárólag zárt rendszert alkot.*

Az előzőek értelmében az 1996-ban minősített és 1997-től szabadalmaztatott GK Bétadur fajta volt az ami a terme-

lés biztonsága (minőség, termőképesség) szempontjából alkalmas volt arra, hogy a zártrendszerű termeltetési rendszer biológiai alapját képezze.

A zárt rendszer kialakításában hatékonyan vett részt a bajai székhelyű DIAMANT Malom Kft. A cég olyan új és Magyarországon egyedül álló malomipari technológiát valósított meg, ami jó, esetenként közepesen jó minőségű malmi durum alapanyagot nyugat-európai színvonalon képes feldolgozni, ezzel biztosítva a tésztaiparnak és az export követelményeknek megfelelő TDD-t és DAD-ot.

A GK Bétadur fajta előállításán és a malomipari feldolgozáson túl, a nevezett két cég a termelés integrációját is megszervezte, ami gyakorlatilag a magas biológiai értékű bázis vetőmag, termesztéstechnológia, termeltetési szerződés és a végtermék garantált áron való felvásárlását illetve kereskedelmi forgalmazását is biztosítja. Ezáltal fokozza a termelők termelési és piaci feltételeinek kiszámíthatóságát.

A 2000. évi Magyar Innovációs Nagydíj Pályázaton az itt leírtak szerint a GK Kht és a DIAMANT Malom Kft. „A MAGYARORSZÁGI DURUM VERTIKUM INNOVÁCIÓJÁNAK MEGVALÓSÍTÁSA A STABILAN JÓ TÉSZTAIPARI MINŐSÉGŰ GK BÉTADUR FAJTA KÖZTERMESZTÉSBE VONÁSÁVAL” címmel adta be pályázatát. A pályázati munka öröme a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium ágazati díját nyerte el.

A pályázat a kiírást megelőző termelési év eredményei alapján kapott kedvező elbírálást, aminek lényegét az 1. 2. táblázat foglalja össze.

A táblázatok mindkét évet tekintve, több mint 4000 ha területről származó adatok átlagát képviselik; elsősorban a minőségi paramétereket reprezentálják legjobban a GK Bétadur kiváló tulajdonságait, annál is inkább mivel a két évjárat, időjárása nagyon eltérő volt (99 nagyon csapadékos, míg 2000 nagyon száraz volt).

A két féléves kiörlési adatok is alátámasztják a (1. táblá-

2. táblázat
KIÖRLÉSI EREDMÉNYEK 1999/2000. ÉVI
MALMI DURUM FELDOLGOZÁS ALAPJÁN

2000.év/hó	Örölt mennyiség/t	TDD+DAD %
Január	1386	57,6
Február	1625	59,9
Március	650	58,4
Április	950	56,6
Május	1539	55,0
Június	896	52,6
Ó készlet		
(1999. évi termés)	7046	56,7
átlagos kiörlési %		
Július	1350	65,9
Augusztus	1245	64,1
Szeptember	1205	71,0
Október	1685	69,0
November	1346	70,8
December	835	74,1
Új-készlet		
(2000. évi termés)	7666	69,2
átlagos kiörlés %		
2000. évi összes feldolgozott t: 14712,0		

zat) minőségi eredményeket, ami az üvegeesség magas arányának és a malmi technológiának köszönhető. Az első félévi kiörlések a 99. évi termésből származnak (Ó-búza) ami-ben a GK Bétadur részaránya csak 40% volt. A II. félévi ör-lésben a GK Bétadur részaránya már több mint 85 %-ot tett ki. Ennek köszönhetően a több mint 12,5 %-al magasabb volt a TDD+DAD kihozatal. Az azonos tömegből nyert, több ér-tékes malmi végtermék önnmagában, de a kiváló beltartalmi értékek miatt (siker, bétakarotin, sikerterülés) is a piacon va-ló értékesíthetőség szempontjából is jelentős előnnyel járó változást hozott.

Összességében a pályázatban leírt innováció „fajta + ma-lomipari-technológia + termelés integ-ráció” jól példázza, hogy a kutatás és a gyakorlat ilyen mértékű együttműködése, az az út, ami a hazai durum termesztést stabilizálhatja és eredményessé te-heti. A jövőt tekintve pedig biztosítja a durum vertikum résztvevőinek a fej-lesztés, területnövelés lehetőségét is. Uniós csatlakozásunk esetén ez kedvező támogatásokkal járhat, amivel tradi-cionális területeken – már több százezer ha-on – élnek az EU-farmerek. Évek óta kamatoztatva helyzeti előnyüket.

Dr. Beke Béla
a GK Kht. tudományos munkatársa

A GK BÉTADUR TERMESZTÉSI ÉS
MINŐSÉGI ADATAI 1999/2000-BEN

1. táblázat

fajta	Év/99					
	fajtaarány	üvegeesség	nedves	esésszám	bétakarotin	
	termés		sikér			
	t/ha	%	%	s	mg/kg	
GK Bétadur	40,0	4,3	66	32,9	254	8,9
Egyéb fajták	60,0	4,1	58	32,9	270	7,8
Év/00						
fajta						
GK Bétadur	85,0	3,18	77	33,0	378	9,7
Egyéb fajták	14,0	3,4	61	31	368	8,3

Búcsú Kiss Árpádtól

1916. január 4-én született Budapesten. Édesapja Kiss András bognár, édesanyja Kerék Erzsébet. Szüleit és testvérét kicsi korában elvesztette, először anyai nagyanyja, majd édesanyja húga nevelte. Középiskolai tanulmányait Budapesten, a Székesfővárosi Kertészképző Iskolában végezte, majd a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémián szerzett diplomát.

1936-tól 1939-ig magánkertészetben dolgozott, majd a tényleges katonaidő letöltése után 1941-ben a mosonmagyaróvári Állami Növénynevelési Intézetben volt gyakornok.

1942. április 5-től 1945. május 7-ig frontszolgálatot teljesített, angol fogságba került, ahonnan 1946 januárjában szökés révén szabadult.

Mint gyakornok a Növénynevelési Intézet fajtakísérleti és vetőmagellenőrzéseit végezte. Később a paradicsom, borsó, kukorica, búza nemesítésében segédkezett, 1947-től a biológiai laboratóriumban volt asszisztens.

1950-ben Martonvásárra, a Magyar Tudományos Akadémia Növénytermesztési Kutató Intézetébe került, ahol a borsó nemesítésével és a búza-rozs hibridek előállításával bízták meg.

1957 óta Kecskeméten a Duna-Tisza-közi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben (ma Zöldségtermesztési Kutatóintézet Rt.) dolgozott, ahol a búza-rozs hibridek nemesítésén kívül 1970-ig a kisgyümölcsű görögdinnye fajták előállítását végezte.

Egyetemi doktori értekezését Gödöllőn védte meg 1964-ben. A „Mikroevolúciós vizsgálatok búza-rozs hibrideken” című értekezésével a biológiai tudományok kandidátusa, 1972-ben „A Triticale genetikája és nemesítése” című disszer-

tációjával a Magyar Tudományos Akadémián a mezőgazdasági tudományok doktora címet nyerte el.

Főleg a növénynevelés, a citogenetika és a poliploidia iránt érdeklődött. Állandósult búza-rozs hibridjei az eltelt évek alatt az amphiploidokban rejlő lehetőségekre mutattak rá. Több olyan új eredménye van, amit nemzetközi viszonylatban is elismertek. Ennek köszönhető, hogy neve ott szerepel a legelső triticales-nemesítők között. Felismerte a búza-rozs hibrid keresztezhetőségének fajtaspecifitását, sőt a fajtákon belül olyan tiszta származéksorokat különített el, amelyeknek rozssal való keresztezhetősége egymástól lényegesen eltér. Oktoploid triticales nemesítése helyett a szekunder hexaploid triticales előállítását javasolja, amelyek bőtermő törzsei az átmeneti talajtípusokon már versenyképesek voltak a rozssal, annál azonban 30–50 %-kal több fehérjét tartalmaztak.

A világ két ismert búza-genetikusa, az angliai R. Riley és az USA-ban dolgozó G. Kimber írja: „a hexaploid triticales közti keresztezéssel és szelekcióval új típusokat állított elő Magyarországon Kiss Árpád. Övé az érdem, hogy elsőnek vezette be a történelmi időben egy teljesen

új, mesterségesen előállított gabonafaj termesztését a mezőgazdaságba”.

Nevéhez fűződik a törpe, a féltörpe és az alacsony szárú triticales előállítása, ami nemcsak a triticales, de még a búzanemesítőket is meglepte.

Kutatómunkájának elismerésül a Magyar Tudományos Akadémiától oklevelet, egyszer elnöki jutalmat és 1971-ben az Akadémiai Díj II. fokozatát kapta. 1964-ben az Osztrák Mezőgazdasági Kamara Növénynevelési Díját, Marklebergben (NDK) aranyérmet, 1965-ben a Munka Érdemrend bronz fokozatát kapta.

Bács-Kiskun megye 1972-ben Mathiasz János emlékéremmel, Kecskemét városa 1982-ben Kecskemét Városért emléklappal jutalmazta. A Mezőgazdasági és Élelmézsügyi Minisztériumtól két alkalommal főigazgatói jutalmat, 1973-ban Fleischmann Rudolf emléklapet kapott, majd 1977-ben a Munka Érdemrend ezüst fokozatát. Életének 85. évében az MTA Darányi Ignác díját, az FVM Kovács Béla díját és Bács-Kiskun megye Tudományos díját kapta.

A Triticale című könyvét a Mezőgazdasági Könyvkiadó 1970-ben nívódíjban részesítette.

Három görögdinnyefajtáját és három triticales fajtáját állami elismerésben részesítették.

A Kecskemét város 600 éves jubileuma alkalmából készített emlékéremet a társadalmi, gazdasági és kulturális életben kifejtett közéleti tevékenységéért kapta meg.

A Hazafias Népfront Városi Bizottságának és a MTESZ megyei elnökségének tagja (1965–2001), a Katona József Társaság tagja (1965–2001).

A Magyar Agrártudományi Egyesület Bács-Kiskun megyei szerveze-

tének vezetőségi tagja (1960–2001), a MAE Genetikai és Nemesítő Szakosztály vezetőségi tagja (1957–2001), a TIT Mezőgazdasági Bizottság (1957–2001), a Magyar Biológiai Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia Akadémiai Bizottsága, a Magyar Tudományos Akadémia szegedi Akadémiai Bizottsága munkájában is részt vett. Vezetőségi tagja volt az Európai Növény-nemesítők Szövetségének (EU-CARPIA, 1970–1980), a berlini Archiv für Züchtungsforschung (1970–1980) és a szegedi CRC Szerkesztőbizottságának, s tagja volt néhány kutatóintézet tudományos tanácsának is.

138 tudományos dolgozata, 26 népszerűsítő, témadokumentációs és egyéb cikke jelent meg. Egy könyvet írt, egyet szerkesztett, háromnak társszerzője. Cikkei közül több megje-

lent szovjet, japán, amerikai, német, lengyel, cseh, bolgár, olasz, angol, mexikói, kanadai és indiai szakfolyóiratokban.

1974-től rendszeresen felkérték a nemzetközi triticales-kongresszusokra előadónak (Missouri, Mexikó, Leningrád, Delhi, Benares, Pantnagar stb.).

Együttműködött a szovjet, német, lengyel, cseh, bolgár, indiai, svájci, mexikói, kanadai, egyesült államokbeli triticales-nemesítőkkal, -genetikusokkal. Hivatalos kiküldetésben Ausztriában, Angliában, Bulgáriában, Csehországban, Mexikóban, az NDK-ban, az NSZK-ban, Romániában, Spanyolországban, Svájcban és a Szovjetunióban járt. A hazai intézetek közül a szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézetével, a Gabonatermesztési Kutatóintézetével, az Állattenyésztési Kutatóintézetével, a

debreceni Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Tanszékével, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Élettani Tanszékével tartott szoros kapcsolatot és végeztek közös kísérleteket.

Külföldi kutatók (egyiptomi, bolgár stb.) magyarországi továbbképzését irányította, illetve aspirantúráját vezette; Delhiben Pantnagarban és Punjabban posztgraduális hallgatókat oktatott.

1963–1977 között a Duna–Tisza közti Mezőgazdasági Kísérleti Intézet igazgatóhelyettese volt.

1980. március 31-én nyugdíjba ment. Mint nyugdíjas továbbra is dolgozott triticales-kutatásban, illetve a görögdinnye nemesítésben.

2001. április 5-én átkelt az örökévalóság legszebb tenyészkertjébe.

Kiss József

3000 virág

Fleischmann Rudolf triticales nemesítő tevékenysége és hagyatéka az utókorra

Mosonmagyaróváron a Vár kapujában az áthaladó diákok és munkatársak naponta találkoznak Baross László, Székács Elemér és Fleischmann Rudolf alakjával, de ami fontosabb, szellemével.

Fleischmann Rudolfot irodalmilag nagyon képzettnek ismerték, aki nehezen törte a magyart, mégis nagyon karizmatikus egyéniség és igazi nagy nemesítő volt. Nem volt triticales nemesítő, mint a meghívó programjában ezt feltüntették, de az elsők között foglalkozott búza–rozs keresztezésekkel és úgy ítélte meg, hogy alkalmasak a búza javítására. Eltervezett célját a Köztelek 1943. évi 32. számában foglalta össze: „Mindig gondolkoztam azon, hogy milyen lehetne „F” búzához méltó ellenlábás fajtát belterjes gazdaságok részére kitenyésztetni ... tudtam, hogy a jövő belterjes búzafajtája csakis helyes keresztezéssel jöhet létre. 1936-ban sikerült az amerikai Kanred-búzát „F” rozssal keresztezni ... esetünkben 3000 keresztezett virág két magot eredményezett ... az egyik növény letális öröklési tényező miatt elpusztult, a másiktól sikerült továbbtenyésztetni

egy törzset ... olyan években, amikor a nyári vihar felhőszakadással párosulva szinte lehengerelte a búzatenyésztő-kertet, a „K” búza mindig ellenállt a viharnak. Ezért ennek a magatartásnak elismerésül a „viharbúza” nevet adtam neki.”

Fleischmann idézett munkájában olyan, ma is fontos nemesítői célokra hívja fel a figyelmet, mint a szalmazsilárdság, a belterjesség, a nagyszámú keresztezés, a letális öröklési tényezők, a kromoszómaszám, a gombaellenállóság, a lisztminőség, a vetőmagmennyiség, az elővetemény, a művelés és trágyázás fontossága, egységes kezelése.

... Célja a búza javítása volt, ezért gyűjtötte be az eri vár szikláiról az ott kitűnően díszlő taréjos búzafüvet és kezdett hozzá 1913-ban a rozs nemesítéséhez is. A rozs törzsekből a télállókat kereste, CLARK őszi búza tavaszi vetésére építve, az őszi rozsokat is tavasszal vetve úgy találta „a magyar fajták kikalászlása 36 % volt, a német fajtáknál csupán 7 %.” (Egy búzanemesítő műhelyéből 156–158. old.) ... Hasonló szelekciós munkát

apám tenyészkertjében is végeztek, kombinálva a rozs törzsek öntermékenyítésével, hogy a búzával jobban keresztezhető törzseket tudjanak előállítani. Úgy gondolom, erre nagyobb figyelmet fogok fordítani ebben a genetikaileg bizonytalanul szűkülő világban.

Ha egy pillantást vetünk a Nemzeti fajtajegyzék 2000. évi szám 27. oldalára elfelejtjük, hogy a triticales története Magyarországon kezdődött.

Így ért be az a nem különösebben megfontolt döntés Gergely István államtitkársága és Lőrinc József főosztályvezetősége idején, hogy Magyarországot nem érdekli a triticales és az anyagot Kiss Árpád adja a lengyeleknek, mert nekik jobban szükséges. Romány Pál vagy a mögötte dolgozó apparátus, amikor a Szőlészeti Kutatóintézetet Budapestről Kecskemétre telepítették, profil-tisztítás címén és a pénz szűkös volta miatt meg akarták szüntetni a triticales kutatást, amit nem segített a halódó KGST-programos kutatás sem, sőt...

„Munkahelyem bizonytalanodása és Sutka József biztatása arra indított, hogy keressem meg munkahely ügyében Rajki Sándor igazgatót, felvenne-e? Rajki Sándor azt mondta nekem: „bárkit, beláthatod, de téged nem!”. Azért írt a miniszternek triticales ügyben – a levél másolatát nekem is elküldte –, és a triticales továbbra is kapott elfogyó állami támogatást, igaz, a Szegedi Gabonatermesztési Kutatóintézetben keresztül egészen 1989-ig. Ha az ember, a búza és a kukorica együttes evolúcióját nézzük és az összes időt egy napnak tekintjük, akkor a triticalesra pár másodperc jutna.”

A triticales nemesítést Kiss Árpád Mosonmagyaróváron és Martonvásáron kezdte.

Martonvásáron a keresztezhetőség, a primer törzsek előállítása jelentette a sikert. 1957-től Kecskeméten dolgozott. Az első tapasztalatokra építve az ún. szekunder triticalesban látta meg a kibontakozás lehetőségét. Az 1965-ös Z. für Pflzücht. 2-ben megjelent cikkére, amelyben a „D” genom eliminálódásáról ír és citológiai felvételeket mutat be, még ma is hivatkoznak.

A variabilitás, az első fajták, megnövelték az érdeklődést a triticales-nemesítés iránt. A termesztés érdeklődése felszínre hozta a hibákat. Az első növények magasak voltak, kicsi alkalmazkodóképességgel bírtak. Kiss Árpád a magasságot a BTP Rht₃ domináns génjével kívánta javítani. Az eredmény megnövekedett nemzetközi érdeklődést hozott. A KWS – Lochow – Petkus vállalata négy törzsnek öt nyugat-európai országban megvásárolta a szaporítási jogát.

Az alacsony szárú, nagy variabilitással rendelkező törzsek nem hoztak a nemzetközi elismertség mellé gazdasági sikereket. Kiss Árpád, aki kért tőle, annak kül-

dött magmintákat, amiről pontos nyilvántartást vezettek. Az én adok, te adsz nemesítési magmintát elve miatt megszerették Kiss Árpádot a nemesítő berkekben és később számos helyről kapott vissza az általa küldött törzsek szelekciójából új, genetikailag megváltozott törzseket. Ezek a cserék a céltudatos, a helyi alkalmazkodásnak megfelelő szelekció után javították az alapanyagok genetikai variabilitását.

A rendszerváltozás óta pályázati pénzek állnak csak rendelkezésre, de ezek mennyisége, tökenagysága és rapszodikussága nem biztosítja a nemesítési programok hosszú távú igényeit. A növény-nemesítő (Lorenztől kölcsönözve a fogalmat) „a tükör hátoldalán” abban a vékony ezüstös sávban áll. A tükör előtt, szemben a tükörrel áll a biotechnológia és a tükörbe tekintve egy tükörképet lát, egy ideát, és reménykedik, bízik, hogy egyszer biztosan megvalósul, amit elképzel. A tükörnek háttal áll a realista gazdálkodó, őt csak a megvalósult és a megvalósítható érdekli, nem foglalkozik az álmokkal. A tükör hátoldalán a vékony ezüst sávban él és tesz a nemesítő, közvetít a tudat és a tudattalan, a tudás és sejtés határán, az álmok és a valóság között. A nemesítés ezért művészet is. Szoktam a hallgatóimnak idézni az alakpszichológusok kedvenc mondását: „Az egész több, mint a részek egysége”. A nemesítés egységes egészet kell adjon, törekszik a harmóniára, az esztétikára, a szépségre, amit az álmokból merít és a valóságba plántál.

Visszatérve a triticaleshoz, három ragyogó központja alakult az évek során: az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete, a GKI Kht. és Kisvárdá, és van még egy-kettő hamu alatt izzó, mint például Óvár.

Ha lehet az említett intézetek között súlyponteltolódást észlelni, akkor Martonvásár termőképesség, Szeged az alkalmazkodóképesség, Kisvárdá pedig a minőségi tulajdonságokat termeli ki ismertetéseiben. Természetesen ez nem jelenti, hogy az intézetek a másik két tulajdonság-csoportot nem értékelnék kellő súllyal, ez csak a megjelentetett információk és beszélgetések önkényes statisztikai összegzése, utólagos regisztrációja.

Elmondható, hogy az a rövid koevolúciós idő, amit a nemesítők és a triticales együtt töltöttek, biztató előrehaladást mutat a variabilitásban, a kalászfertilitásban, az állóképesség, a fagyállóság, a minőségi tulajdonságok javulásában. A triticales megvívta harcát, mint takarmány, megvívja a harcát, mint kenyérgabona is. Martonvásár érdeklődését a Laskó fajta nemzetközi búzakísérletekben elért eredménye csigázta fel és számításukat a Presto fajta igazolta. Szeged később kezdte kapcsolatait a triticalesal, Szániel, Erdei, Magassy elutasító véleményét Magassy Dániel tolmácsolta még a profil-

tisztító időből (1978), amikor a gabonakutatást csak Szegeden akarta a magas főhatóság. Szerencsére ott volt Barabás Zoltán, akinek más volt a véleménye.

Kisvárdra döntően saját anyaggal dolgozik, elmondásuk és írásuk szerint sok kecskeméti, Kiss Árpádtól származó anyagot is felhasználtak.

Az a 3000 virág, amellyel Fleischmann Rudolf a búza javítására kezdett, önálló utat nyitott a triticalénak, előrevetíti a kölcsönös javítás lehetőségét.

Fleischmann Rudolf halálával kapcsolatban Rédei Gy. a következőt írta elektronikus levelében (2001. 02. 13.): „Amikor meghalt, én növénynemesítési főelőadó voltam a Földművelésügyi Minisztérium Kísérletügyi Főosztályán. Amikor a rossz hír megérkezett, azonnal jelentettem Bencsik István főosztályvezetőnek és kértem, értesítse Erdei Ferenc minisztert. Erdei azután utasított, hogy rendeljek egy nagyon szép virágkoszorút és

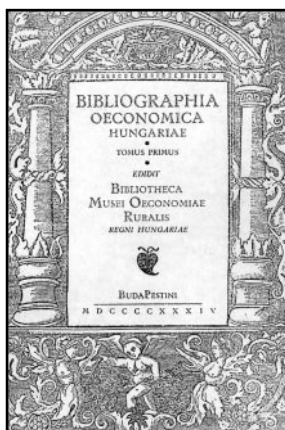
vigye le Kompoltra, az ő nevében. Az egyik Margit körüti virágüzletben rendelt, megmondva, hogy a legszebb koszorúra van szükségem, amit csak tudnak készíteni. Csináltak is egyet, több, mint 100 szál krizantémából. Olyan nagy lett, hogy nem fért be egyik személygépkocsiba sem és egy dzsippel külön kellett elszállítani. Amikor benyújtottam a számlát, a pénzügyiek letoltak, mert ennyit koszorúért sohasem fizetett addig a minisztérium. Erre a letolásra azóta is büszke maradtam.”

Gondolom büszke arra volt, akiért kapta. Legyünk mi is büszkék az előttünk járókra, ha megérdemlik.

(Kiss Árpád életében utoljára ezt az előadásanyagot nézte át és egészítette ki. 2001. április 5-én meghalt.)

Kiss József

Nyugat-Magyarországi Egyetem
Mosonmagyaróvár

Múltbéli tapasztalatok (X.)

A' Gazdák még arrais vigyáznak, hogy a' Holdtölténn, vagy fogytánn vetnek. A' Régiek azt tanítják, hogy Újságon legjobb vetni, és Holdfogytán aratni, Holdtöltén behordani. A Természetvizsgálók ennek, sok próbáik itán is se kárát, se hasznát nem tapasztalták, akár mitsodás lett légyen is a' Hold világ: a' mostani Gazdák pedig sokann, úján éppen nem akarnak vetni. Én azt tartom, hogy a' Vetés jó, tsak alkalmas időben esék, akár mint légyen a Hold világ.

Mindazontáltal a' gazdáknak közönséges Tapasztalását egészen megvetninem kell, annyival inkább, hogy tapasztalás szerént, a' Holdvilágnak a Levegőhöz nagy közze lévén, – az Újhold harmad nappal elébb, vagy utóbb esőt szokott hozni; e' pedig a' friss Vetésre soha se volt jó. De ha esőtől nem félhetek: Újánis, Fogytánis, s Tölténis vetettem, s vettetek is (kitsiny Gazdaságom, és még kisebb erőm azt hozcán magával). De ha esőtől tartok semmi időben nem vetek.”

Tíz számunkban olvashattuk a mintegy 200 évvel ezelőtti Gazdák tapasztalatait: ezzel emlékeztünk és emlékeztettünk – fejet hajtva – eleinkre.

És ránk a folytatás vár az elkövetkezendő nemzedékek érdekében...

(KUB)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A „Múltbéli tapasztalatok” c. sorozat alapos könyvtári munkájáért, a célzott válogatásért, s annak lapunk rendelkezésre bocsátásáért köszönetünket fejezzük ki a közreadó Kralovszky U. Pál professzor úrnak, szaklapunk rendszeresen publikáló szakírójának.

Kombinációs lehetőségek a kalászosok vetőmag csávázásában Quinosild 150 csávázószerrel

A Budapesti Vegyiművek Rt. 1999-ben kapott felhasználási engedélyt új folyékony rézoxikinolát-tartalmú csávázószerére, a Quinosild 150-re, amely őszi és tavaszi búzában, őszi árpában, rozsbán, tritikálében és kölesben használható csírafertőző üszög-gombák, fuzáriumfajok és egyéb csírákori betegségek ellen.

Már a készítmény forgalomba hozatalának kezdetén felfigyeltünk arra a jelenségre, hogy a

Quinosild 150 csávázószerrel a termelők nem csak önmagában, hanem más – elsősorban csak felszívódó hatóanyagot tartalmazó – csávázószerrel kombinációban is használták.

Követve a gyakorlatot 2000. őszén vizsgálatokat állítottunk be a Gödöllői Agrárközpont Közhasznú Társaságnál. A vizsgálat célja az volt, hogy összehasonlítsuk a csak rézoxikinolátot tartalmazó Quinosild 150, a szisztematikus hatóanyagokat tartalmazó Buvisild CB (karbendazim + karboxin) és a két csávázószer féladagú kombinációjának biológiai hatékonyságát. A vizsgálatokat *Tilletia caries* patogénnel mesterségesen fertőzött GK Zugoly őszi búzával végeztük laboratóriumi és szabadföldi körülmények között, amelyek közül csak a szabadföldi vizsgálatok eredményeit ismertetjük.

EREDMÉNYEK

A Buvisild CB-vel és a Quinosild 150-nel végzett kísérletekben megállapítottuk, hogy a két engedélyezett csávázószer, valamint azok kombinációja hatékonyan felhasználható a csírákori üszögbetegségek ellen (1. táblázat). A

csávázott szemekből fejlődött növényeken nem találtuk meg a köüsszög tüneteit.

A szabadföldi vizsgálatban a kelés kezdeti szakaszában nem volt különbség. A csávázatlan és a csávázott vetőmagból kikelő növények azonos időben jelentek meg a felszínen. Az eltérések 2-leveles korban mutatkoztak, amikor a Quinosild 150 és a Buvisild CB + Quinosild 150 kombinációkkal kezelt vetőmagból fejlődő növények – egyöntetű kelésükkel és egészséges fejlődésükkel – voltak a legjobbak, de szignifikánsan a Buvisild CB hatása sem maradt el mögöttük (2. táblázat).

A vizsgálat eredményeiből levonható az a következtetés, hogy amennyiben a csak felszívódó hatóanyagokat (karboxin + karbendazim) tartalmazó Buvisild CB-t fél adagban kombináltuk a kontakt (rézoxikinolát) hatóanyagot tartalmazó Quinosild 150-nel, nem kell tartanunk a csírákárosító patogének elleni biológiai hatékonyság csökkenésétől, sőt a növények kezdeti fejlődése erőteljesebb, mint amikor csak szisztematikus hatású fungicideket használunk csávázásra.

Gazdaságossági szempontból is érdemes lehet mérlegelni a Quinosild 150 kombinációban történő használatát a csak szisztematikus hatóanyag(oka)t tartalmazó csávázószerrel, hiszen a többlet biológiai hatás a csávázószer-költség jelentős csökkenésével jár, mivel a Quinosild 150 ára a legalacsonyabb a forgalomban lévő csávázószer között. (X)

Dr. Sebestyén Endre
Borosné Timár Judit
Budapesti Vegyiművek

2. táblázat

AZ ŐSZI BÚZA CSÍRÁZÁSÁNAK (KELÉSÉNEK) VÁLTOZÁSA SZABADFÖLDÖN (Gödöllő, 2001.)

Csávázószer	Dózis (ml/100kg)	Csírázási erély, %	Kelési % 2-leveles állapotban	Növényhossz 2-leveles állapotban
Quinosild 150	200	92,0	89,0	13,0
Buvisild CB	200	89,0	87,0	13,0
Quinosild 150 + Buvisild CB	100 + 100	91,0	90,0	13,7
Csávázatlan kontroll	–	69,0	82,0	12,3

1. táblázat

KÜLÖNFÉLE CSÁVÁZÓSZEREK HATÁSA A T. CARIAS PATOGÉNRE ŐSZI BÚZÁBAN, OPTIMÁLIS VETÉSIDŐBEN (Gödöllő, 2001.)

Csávázószer	Dózis (ml/100kg)	Tilletia caries-fertőzöttség, % sorozatok		
		1.	2.	3.
Quinosild 150	200	0,00	0,01	0,00
Buvisild CB	200	0,01	0,00	0,00
Quinosild 150 + Buvisild CB	100 + 100	0,00	0,00	0,01
Csávázatlan kontroll	–	7,14	6,82	9,17

Kíméljük a természetet!

AKTUÁLIS

A környezet védelme a mezőgazdasági és kertészeti gyakorlatban

Dr. Eugen J. Száva mérnök-szakértő

tájékoztatója Münchenből:

a Kertészet és Szőlészet című szaklap 2000/23. számában már szerepelt az egyes a mezőgazdaságban és kertészetben használt peszticidekkel összefüggő környezetszennyezési problémák ismertetése, és az a hír, hogy Magyarországon is megindult az a fejlesztési program, amely e fontos kérdéskörre megnyugtató megoldást keres és ad.

Szakmai körökben régóta ismeretes, hogy a már hagyományosnak számító mikrotápelemek komplexképzői rendkívül lassú biológiai lebomlásuk folytán felhalmozódási és környezetterhelési problémákat okoznak. Sajnálatos módon mégis számos EDTA-t (etilén-diazin-tetraecetsav) és más hasonló – például DTPA, EDDHA – biológiailag nehezen lebontható komplexképzőt tartalmazó készítmény jelenik meg a magyarországi vegyszerkinálatban. Jóllehet az Európai Közös Piac országaiban még nem tiltják az EDTA és a hasonló komplexképzők alkalmazását, de erőteljesen folyik a munka ezek biológiailag lebontható alternatív komplexképzőkkel történő helyettesítésére.

A magyarországi fejlesztésbe (a Péti Nitrokomplex Kft. közreműködésével) újabb hatékony belépő és partner kapcsolódott be; a Nitrokémia 2000 Rt. Fejlesztési osztályán a már meglévő és kipróbált bio-komplexképző terméken – **Glycinol** – túlmenően újabb, még hatékonyabb és árban is versenyképes komplexképzők gyártásának beindításával foglalkoznak.

Igen öröndetes lenne, ha hazai szaktanácsadóink és a felhasználók is keresnék az ilyen környezetbarát termékeket, ezzel is bizonyítva, hogy a magyar földművelő szakembergárda fogékony az újdonságokra, s lépést tart az aktuális európai tendenciákkal.

A növényvédelmi szakemberek „berkeiben” már régebben felismerték a biológiailag nehezen lebomló növényvédőszer okozta veszélyeket (így pl. a triazin típusú gyomirtó szereknél), s helyettük más, a környezetet jobban kímélő és kevésbé akkumulálódó termékek kerültek felhasználásra. De lehetne más hasonló példát is mondani, például a DDT esetét.

Itt az ideje, hogy a műszakilag (vegyileg) kissé elavult és konzervatívává vált – de, amint látjuk, nem veszélytelen – mikrotápelem-készítményeket, amelyek ugyancsak jelentős mennyiségben kerülnek Magyarországon forgalomba, a technika újabb állása szerint fejlesszük e szakterületen is meghonosítsuk a környezetkímélő szemléletet.

A magyarországi fotóvegyyszer és filmanyag-gyártás már felkészült az alternatív bio-komplexképző alkalmazására. A Papíripari Kutató Intézet nemzetközi tender keretében foglalkozik az alternatív bio-komplexképzők bevezetési lehetőségeivel. A magyar mosószeripar szintén kísérleteket folytat a környezetbarát komplexképző vizlágyítók alkalmazására. A magyar műtrágya és foszforos lombtrágya-gyártóknak is megvan a lehetőségük, hogy kapcsolódjanak ehhez a törekvéshez.

Az alap gondolat továbbra is érvényes: **kíméljük** és óvjuk azt a helyet, ahol és amiből élünk, **a természetet**.

(X)

Kutat? Fejleszt? Nemesít? Termeszt? Tenyészt? Termel? Gyárt?

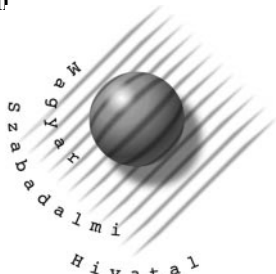
Ismerje meg és vegye igénybe a Magyar Szabadalmi Hivatal szolgáltatásait!

Magyarország hagyományosan és megérdemelten jó hírnevet vívott ki a mezőgazdaság és az élelmiszeripar területén szerte a világban. Ennek a helyzetnek a megőrzéséhez a mezőgazdaságban is elengedhetetlenül szükséges az iparjogvédelem eszköztárának ismerete.

Azok számára, akik növény- vagy állatnemesítéssel, növénytermesztéssel, állattenyésztéssel foglalkoznak, az új fajta szabadalma elősegíti a kedvező piaci helyzetet. A szabadalmazott fajta tulajdonosa ugyanis kizárólagos jogot nyer a fajta termesztésére, tenyésztésére és aledására. További gazdasági előnyt jelent a nemesítőnek az évente biztosított adókedvezmény, illetve a védett helyzet, azaz az a tény, hogy kártérítést követelhet az esetleges bitorlótól. A nemesítő, a szabadalmazott fajta tulajdonosa, tulajdonát apportként is felhasználhatja gazdasági vállalkozása létrehozásánál.

Ezeknek a gazdasági előnyöknek a biztosítása érdekében az első lépés a szabadalmi igény bejelentése a Magyar szabadalmi Hivatalnál. A bejelentésnek tartalmazni kell – többek között – a leírást, tehát a szabadalmazni kívánt fajta leírását az igényponttal, tehát a fajta azon tulajdonságait, amelyek megkülönböztetik az eddig ismert fajtáktól, valamint a fajta fényképét.

Amennyiben a növényfajta megfelel a szabadalmazhatóság összes alaki és érdemi követelményének, a bejelentő, a nemesítő(k) nevével hatósági nyilvántartásba kerül. Ezzel válik biztosítottá a monopolhelyzet a piacon

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

1054 Budapest, Garibaldi u. 2.

Tel.: (36-1) 312-4400

Fax: (36-1) 474-5534

<http://www.msz.hu>

e-mail: mszh@hungary.com

Szabadalmi Tár és Ügyfélszolgálat

1054 Budapest, Akadémia u. 21.

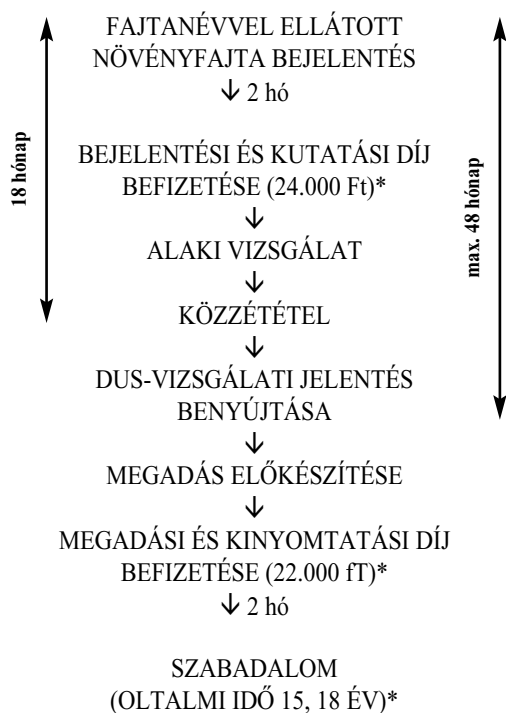
Tel.: (36-1) 474-5541

Fax: (36-1) 474-5534

Kreatív vonal: 06-80 345-678

e-mail: szabtar@hpo.hu

NÖVÉNYFAJTA SZABADALMAZÁS ELJÁRÁSI LÉPÉSEI

*Díjak és kedvezmények:

- ha az oltalmi igény, ill. oltalom jogosultja kizárólag a feltaláló, a bejelentési és kutatási, valamint a megadási és kinyomtatási díjak egynegyedét, a szabadalmi fenntartási díjnak (díjtáblázat) 1–5. évig az egynegyedét, 6–10. évig a felét köteles megfizetni,
- szőlő és fa esetén a szabadalmi fenntartási díjnak 1–10. évig a felét kell megfizetni.

MAG Aranytoll 2001

Prof. Heszký László tanszékvezető átveszi a díjat Oravecz Sándortól

Dr. Kertész Zoltán búzanemesítő fogadja Oravecz Sándor gratulációját a MAG Aranytoll átadásakor

A felvételeket Avar László készítette

Az idén már 5. alkalommal adtuk át a kiadónk és szerkesztőségünk által kiírt MAG Aranytoll pályázatunk nyerteseinek a szép magyar szaknyelv ápolásáért alapított díjat. Az erkölcsi elismerést jelentő MAG Aranytoll átadása nagy szakmai nyilvánosság előtt, szép számú gazdasági szakember jelenlétében Kiszomboron, a Szegedi Gabonakutató Kht. Dénesmajori telepén, 2001. július 26-án az Országos Napraforgó Szakmai Nap és Bemutató keretében történt.

A Millenniumi év díjazottjai a 2000. évben publikált írásaikért:

Prof. Heszký László, a Szent István Egyetem gödöllői Mezőgazdaságtudományi Karának tanszékvezetője, és **Kertész Zoltán** szegedi búzanemesítő, a Magyar Tudományos Akadémia Doktora. Gratulálunk a nyerteseknek!

A MAG Aranytollakat a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium képviselőjében Oravecz Sándor szakfőtanácsos úr adta át a díjazottaknak, a levezető elnök Dr. Proksza János szaklapunkat méltató szavait és lapunk főszerkesztőjének köszöntését követően.

A fél évtizedes múltra visszatekintő pályázat a szép magyar szaknyelv ápolását tűzve ki célul alapgondolatában Széchenyi Istvánhoz kapcsolódik, aki vallotta: „Ki honi nyelvünk mellett van, a nemzet lelkét hordja szívében”.

A pályázat 2001-ben is folytatódik, reményeink szerint színvonalas, szép, szabatos magyar szaknyelven megírt írásokkal. Törekvésünket az utóbbi években ismétlődően a Vetőmag '95 Kft. támogatja. Önzetlen, nagyvonalú szponzorálásuk révén tudtuk a díjakat az idén is a nyerteseknek biztosítani. Hálás köszönetünk érte.

(A Szerk.)

Üzenet a búzamezőkről

Levelet hozott a posta a szülőfalumból. A vajdasági magyarok nehéz sorsáról számolt be egyik volt iskola-társam, aki így fejezte be üzenetét: „Aratás után talán alkalmam nyílik egy kis időre elszakadni a gazdaságtól, akkor majd személyesen is találkozunk...”

Hirtelen nagyot fordult velem a világ. Aratás? A naptárra tekintettem, és megdöbbant a szívem. Péter-Pál napja hagyományosan az aratás kezdete. Meleg nyarakon már néhány nappal korábban is megpendülnek a kaszák.

Sokáig ültem elmélázva az ölembé ejtett levéllel, azokra a régi aratásokra emlékezve, amelyekről alig tud valamit a mai fiatalság. Ha véletlenül értesül róla a városban, akkor az újságok legalján olvassa kishírben. Vagy a televízió képernyője villantja elé egy-két másodpercre a képet: aranyló búzatengerben egy piros kombájn.

Manapság nem az aratásról számolnak be a lapok, más a szenzáció, az esemény: izraeli robbantások, nepáli királygyilkosság, ökölczata a parlamentben, és sorolhatnám a hasonló „szenzációkat”, amelyek csak egy célt szolgálnak igazán: hogy növeljék az újságok eladott példányszámait.

Aratás? Ki beszél ma aratásról? Arról az igaziról, amely még él bennünk, amelynek hallatára megtelik a levegő a kenyér csodálatos ízével. Ugyan ki kíváncsi már azokra a régi aratásokra, amelyek valaha a lapok címloldalán szerepeltek, és az egész ország érdeklődésének középpontjába kerültek? Ilyenkor a város is együtt izgult az aratókkal, a felhők járását figyelte, jaj, nehogy kiadós esők érkezzenek, amelyek hátráltatnák azt a közös nagy erőfeszítést, amelytől az ország kenyere függ.

Az aratásnak kifejezhetetlen, bensőséges áhítata volt, más munkával össze nem hasonlítható hangulata még a kombájnok megjelenésének idejében is. Sőt akkor is, amikor tudta a gazda, hogy aratás után nyomban megzörgetik a kaput, és bebocsátást kérnek a padlás-söprők.

A búzát faluhelyen a nép ősidők óta „életnek” nevezte, és ma is az maradt. Ezért került az imába a mindennapi kenyerünk. Az idősebb vallásos emberek keresztet vetettek, amikor kimondták a szót. Ha leejtették a kenyeret, megcsókolták, és úgy ették tovább.

Aratás idején nagy-nagy csend szakadt a falura, talán még a kutyák is visszafogták csaholókedvüket. Mindenki, aki csak mozogni tudott, az aratásért tevékenykedett, annak sikeréért dolgozott. A nagy munka

kezdetét napokkal előbb messze hangzó kaszakalapálás jelezte, mintha a föld szíve dobogna egyre sebesebben. Emlékszem, akkoriban az üzletek nyitva tartása is az aratáshoz igazodott. A nagy nap hajnalán aztán szeke-
rek és gyalogosok sokasága indult a határba. Ők voltak a korán kelő kötélverők, mert alkalmas kéveköttőt verni csak harmattól nedves gabonaszárból lehetett.

A munkabírók ilyenkor mind a mezőn sürgölődtek, az aratást segítették; otthon a nagymama főzte a kalóriadús ebédet. Déli harangszóra ételhordó gyerekek serege kelt útra, vitte a rántott húst, a csipkepaprikást, a fánkot vagy a mákos rétest az aratóknak. Közöttük voltam én is, emlékszem, a fák hűvösében elfogyasztott ízes falatok után mindig maradtam még egy ideig, leváltva a mamát egy óracsikára, a kötelet teregettem helyette a marokszedők előtt. A mama meg az akácfa hűvösében pihent addig, vizes törülközővel borogatta napsütötte arcát.

Nem is csak munka volt az aratás, hanem szinte szertartás, amelynek ősidők óta érvényes forgatókönyve volt: kora reggel kötélverés, a harmat elszállta után kezdődhetett a kaszások rendvágása, a nyomukban szedték a markot, később a kévéket keresztbe rakták, s jöhetett alkonyatkor a nagygereblye, az úgynevezett „nagybőgő”. Vidám aratóéneke? Hát akinek kedve maradt még énekelni a gyötrő nap után...

Egyszer apám kaszája megsebzett egy kis fűrt. Hazavittem, pátyolgattam, majd amikor erőre kapott, a magasba dobva elröppenttem. Azóta mintha hallanám néha a hangját: aratáskor üzen nekem. A nagy aratási csatákról, a régi paraszti életéről. Mit mond ez az üzenet az idén? Azt, hogy jó lesz a termés, lesz elegendő gép is, hogy levegye a munka nehezét az aratók válláról. Remélhetőleg az időjárás is kedvezően alakul, meleg, felhőtlen, száraz napok könnyítik a betakarítást.

Ki tudja, merre repdes az a régi, sebzett fűrjecske?! Az elröppent madarak nem jönnek vissza, csak az emlékek.

Illés Sándor

Az Olvasás Évében jó szívvel ajánljuk a közreadott írást T. Olvasóink, s külön a Mag Aranytoll idei nyerteseinek figyelmébe. A szerző, Illés Sándor személyében az igényes publicisztika, a szép magyar nyelv egyik legkiválóbb hazai művelője előtt tisztelgünk. A tárcsa a Magyar Nemzet 2001. július 30-i számában jelent meg, annak változatlan utánkölzése. (A Szerk.)

Búzanemesítésünk és -termesztésünk a XX. század második felében

Az 1950-es években tisztázódott, hogy a régi extenzív típusú fajták vetésével a búzatermesztést fejleszteni nem lehet. A jobb tápanyagellátás fokozott megdőlést eredményezett és lehetetlenné tette a gépi aratás bevezetését. A dőlt búza aratása pedig jelentős mennyiségi és minőségi veszteséggel járt. Ekkor hozták be és honosították meg Rajki Sándor javaslatára az olasz búzafajtákat. Forgalmukba hozatalra engedélyezték 1960-ban a San Pastorét, Autonomiát és a Produttoret. Ezeket külföldről behozott vetőmaggal nagyon gyorsan elszaporították, de az első hideg télen 1962/63-ban kifagytak. A kifagyás megismétlődött 1963/64-ben is. Ezzel együtt kifagyott az olasz búzák bázisán létrehozott nemesítési anyag is.

Az olasz búzákkal egyidőben, KGST szervezésben a magyar állami fajtakísérletekbe állították a Krasznodárban nemesített Bezosztaja 4, a Szkoroszpelka 3b és a Bezosztaja 1 fajtákat, amelyek szintén állami minősítésben részesültek, de nem fagytak ki.

Ezért ezekből hoztak be vetőmagot, majd 1961-ben megbízták az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetét a fajtafenntartó nemesítéssel. A Bezosztaja 1 nagyon gyorsan elterjedt. A legnagyobb területen vetett fajta volt 1963-tól egészen 1975-ig. Végül is a Bezosztaja 1 foglalta el a Bánkúti 1201 és a Fertődi 293 helyét. A Bánkúti 1960-ban még a vetésterület 65 %-án vetették de 1968-ra kiszorult a termesztésből. A Fleischmann 481 az 1950-es évek elején még 30–35 %-ot foglalt el és 1963-ra fokozatosan visszaszorult. Az 1957-ben minősített Fertődi 293 1962–1970-ig foglalt el 10 %-nál nagyobb vetésterületet, majd az is kikerült a köztermesztésből. Ezzel a régi magyar búzák termesztésének korszaka lezárult.

Magyarországon az intenzív búzanemesítés 1958-ban kezdődött Martonvásáron (nemesítő Rajki Sándor) Kompolton (nemesítő Lelley János) és Fertődön (nemesítő Beke Ferenc). Martonvásáron az olasz búzák ősziészése és keresztezésére alapozott búza-program 1963-ban a kifagyással megbukott. Új koncepcióval, új kiindulási anyaggal újra kellett kezdeni. Ez azonban egy új korszak kezdete. Lelleyt 1962-ben Kompoltról áthelyezték a Dél-alföldi Mezőgazdasági Kutatóintézet Kiszombori Telepére ahonnan még két fajtajelöltet bejelentett, azokat minősítették is, de elterjedni nem tudtak, majd 1972-ben nyugálományba vonult. Egyik ezek közül a GK Tiszatáj amely kitűnt a kiváló minőségével, de termőképessége miatt csak kis területen vetették. Minősége azonban még ma is

kiváló. Beke Ferencnek is minősítették két fajtáját, de azok sem terjedtek el nagy területen. Rajki 1964-től felhagyott a hagyományos búzanemesítéssel, de azután is próbálta igazolni a tavaszi búzák ősziészethez való képességének a lehetőségét még két évtizedig, a nyugálományba vonulásáig. Elkezdte a hibridbúza nemesítését is, de egyik témája sem bizonyult sikeresnek.

A Bezosztaja 1 elterjedésével az 1960-as évek közepétől megkezdődött a külföldi fajták termesztésének a korszaka. A Bezosztaja 1 honosítását több is követte. Sikeresnek bizonyult ezek közül az orosz Avrora, a Kavkaz, az ukrán Jubilejnaja 50, az olasz Libellula, majd később a jugoszláv Rana 1, Rana 2 és a horvát Baranjka és Zapepcanka. Az 1970-es években ezek a fajták domináltak a magyar búzatermesztésben. A honosított fajták azonban ritkán maradtak köztermesztésben hosszú ideig. Általában mire elterjedtek, megkezdődött a leváltásuk. Ez alól csak a Bezosztaja 1 és a Jubilejnaja 50 a kivétel, amelyeket éveken keresztül vetettek. A Jubilejnaja még az ezredfordulón is 6–7 %-ot foglalt el a vetésterületből.

Az intenzív típusú fajták bevezetésével megkezdődött a búzatermesztés intenzív fejlesztése. Tudományos szinten ez már az 1960-as évek elején kezdődött, de az intenzív fajta hiánya akadálya volt a kutatási eredmények hasznosításának. Az egyik legfontosabb termelésfejlesztési tényező volt a korszerű növénytaplálás kidolgozása és bevezetése. Ennek koncepcióját Bocz Ernő dolgozta ki 1962-ben az Országos Tervhivatal megbízásából. Tápanyagellátási kísérletek azonban szinte valamennyi intézetben folytak. A fő téma az volt, hogy az istállótrágya helyettesíthető-e műtrágyával és mi az optimális tápanyagellátás színvonala. Erre vonatkozóan számos publikáció jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában (Trágyázási kísérletek 1955–1964, Búzatermesztési kísérletek 1960–1970, 1970–1980). Megszervezték az országos műtrágyázási tartamkísérleteket, amelyek alapján Bocz műtrágyázási útmutatót szerkesztett (1972). Az egységes műtrágyázási kísérlet programja kevesebb helyen ugyan, de ma is folytatódik.

A kutatók és egyetemi tanárok együttes erőfeszítésének eredményeképpen sikerült elérni, hogy Magyarországon műtrágyagyárak épüljenek és importáljanak annyi alapanyagot, amennyi szükséges a nagyadagú műtrágyázás megvalósításához. Mindezek eredményeképpen a műtrágya hatóanyag felhasználás országos átlagban 1960 és

1980 között 300–320 kg/ha-ra növekedett, a jobb gazdaságokban elérte a 400–450 kg-ot.

Az úttörő munkát ebben az időben Bocz Ernő, Koltay Árpád, Láng Géza, Pekáry Károly, Kovács András, Sarkadi János és még sokan mások végezték.

Az 1960-as évekre esik a búzatermesztés teljes gépesítése, a termeléstecnológiai optimumok meghatározása. Megállapították az optimális vetőmagmennyiséget, vetésidőt, talajművelést, a monokultúra hátrányait, vetésváltás lehetőségeit stb. Újabb lendületet adott a búzatermesztésnek a kormány gabona- és húsprogramja. Az OKKFT (Országos Középtávú Kutatásfejlesztési Terv) keretében koncentrálták a gabonakutatásra fordítható erőket, aminek az eredménye az országos átlagtermések növekedése lett.

Az 1970-es években megalakultak a termelési rendszerek, amelyek a technológiájukba foglalták az új tudományos eredményeket és megvalósult a technológia transzfer magas színvonala. Táblára adaptált technológiát dolgoztak ki és megpróbálták realizálni a fajták genetikai termőképességét. Az egész ország a fejlesztés lázában égett... A legjobb termelők egy-egy táblán elérték hektáronként a 10–11 tonnát, gazdasági átlagban pedig a 7–8 tonnát. Bebizonyosodott, hogy Magyarország termésátlag tekintetében fel tudja venni a versenyt a nyugat-európai országokkal.

Ennek a korszaknak a tudományos eredményei jelentek meg Koltay Á.–Balla L. Búzatermesztés és – nemesítés c. könyvében 1975-ben és 1982-ben.

Közben sok minden történt. A hazai búzanemesítési kutatást többször is átszervezték, aminek eredményeképpen megszűntek a történelmi búzanemesítő helyek. (Hatvanban már 1950-ben, majd Mezőhegyesen, Bánkúton, Karcagon, Lovászpontonán is megszűntették a búzanemesítést.)

Az 1960-as években az olasz búzák honosításának kudarcá után a martonvásári búzanemesítés új lendületet vett. Új koncepció alapján új módszerekkel új nemesítési anyagot hoztunk létre, amelynek a bázisán létrejött a martonvásári fajták három generációja, 2000-ig összesen 52 őszi búzafajta. Nekem jutott az a nemes és megtisztelő feladat, hogy ezt a munkát végig csináljam. Búzanemesítő lettem Martonvásáron 1961-ben és tevékenységemet 35 évig, nyugállományba helyezésemig folytattam. 26 évig voltam a martonvásári búzanemesítési program vezetője. (Nyugdíjazásom óta a GATE Fleischmann Rudolf Mezőgazdasági Kutató Intézetében, Kompolton folytatom tevékenységemet.) Kemény harcot folytattam a fajtáink elterjesztéséért és a külföldi fajták kiszorításáért negyed századon keresztül. Az olasz búzákra alapozott program bukása után nehéz volt elhithetni a hazai szakmai közvéleménnyel,

hogy képesek vagyunk nemzetközileg is versenyképes intenzív fajták előállítására. Munkánkat azonban siker koronázta.

Az első generációs Mv fajták nemesítését a hatvanas évek első felében kezdtük, az első jelölteket 1969-ban jelentettük be és 1971 és 1975 között részesültek állami minősítésben. Ezek voltak az Mv 1, Mv 2, Mv 3, Mv 4 és az Mv 5. Ezekkel felzárkóztunk az akkor legjobb fajta, a Bezosztaja 1 szintjére, sőt az 1972-ben bejelentett és 1974-ben minősített Martonvásári 4-essel felül is múltuk azt (nemesítők: Balla László, Rajki Sándor, Manninger Istvánné és Pollhamer Ernőné). Az Mv 4 volt a második világháború után az első igazán sikeres fajta, az első magyar intenzív búza, amely 16 évig volt köztermesztésben. Ez volt a korai éréscsoport standardja és a nyolcvanas évek elején elfoglalta a vetésterület több mint 15 %-át. Jó volt a télállósága, minősége és más agronómiai tulajdonságai is megfeleltek a követelményeknek.

A második generációs fajták (Mv 6; Mv 7; Mv 9; Mv 10; Mv 11; Mv 12; Mv 13) nemesítését is az 1960-as években kezdtük, 1975 és 1978 között jelentettük be és 1976 és 1983 között kerültek minősítésre. (Nemesítők: Balla László, Rajki Sándor, Szunics László, Manninger Istvánné, Pollhamer Ernőné és Szunics Lászlóné) Ezekhez hozzá kell még tenni az Mv 8-ast (nemesítő Szilágyi Gyula és társa), amelyet 1978-ban minősítettek, nagyon gyorsan elszaporodott, 1983-ban és 1984-ben elfoglalta a vetésterület 30 %-át, majd gyorsan visszaesett és kikerült a köztermesztésből. Helyét az Mv 9, Mv 10 és az Mv 12 foglalta el. Ez utóbbiak 9 illetve 12 évig voltak köztermesztésben. Ezekkel a fajtákkal az 1980-as évek közepére gyakorlatilag kiszorítottuk a külföldi fajtákat a köztermesztésből. A martonvásári fajták 1977-ben elfoglalták a vetésterület 10 %-át, 1978-ban a 20 %-át és 1984-től az 50 %-át. Azóta a részarányuk tovább növekedett a harmadik generációs fajták elterjedésével.

A harmadik generációs fajtáink nemesítése részben a hatvanas évek második, részben a hetvenes évek első felében kezdődött. Ezek száma eddig 39. Ezekben sikerült egyesíteni a bőtermő-képességet, a jó minőséget és a rozsdarezisztenciát. Ezek közül különösen sikeres volt az Mv 15, Mv 16, Mv 19, Mv 23, Fatima 2, Mv Optima, Mv Pálma, Mv Vilma. Megkezdődött a negyedik generációba sorolható fajták minősítése is. Ezek a minőségjavító fajták. Ennek bevezetésekként 1983-ban szabadalmaztattuk az Mv M-et, ami fajtaként nem került minősítésre, de 1998-ig minőségjavító búzaként termeltették a gabonafelvásárlók. Majd 1994-ben minősítették az Mv Emmát, 1996-ban az Mv Magdalenát 1997-ban az Mv Magvast, 1990-ben az Mv Csárdást, 2000-ben az Mv Palotást és az Mv Eme-

sét (nemesítők: Balla László, Szunics László, Bedő Zoltán, Láng László, Szunics Lászlóné, Vida Gyula, Karsai Ildikó, Veisz Ottó).

A hazai agrárkutatás 1968 utáni átszervezésekor a Dél-Alföldi Mezőgazdasági Kutatóintézetet átalakították és az lett a Gabonatermesztési Kutató Intézet. Ekkor egy új búzaneemesítési csoport alakult a kiváló ciroknemesítő, Barabás Zoltán vezetésével. A szegedi Gabonatermesztési Kutatóintézetben azonban több búzaneemesítési program kezdődött. Ezekből számos fajta született főleg az utóbbi években. Az első sikeres szegedi fajta a GK Öthalom volt, amely 1985-ben került minősítésre és az 1990-es években terjedt el (nemesítő Erdei Péter és társai). Ebből a programból azonban eddig újabb sikeres fajta nem született. A Barabás programból az 1990-es években számos fajtát minősítettek. A GK Kincső és a GK Zombor volt a legjobb, de azok rövid életűnek bizonyult (nemesítő: Barabás és társai). Barabás 1990. évi visszavonulása után Matuz János, Kertész Zoltán és társaik számos jó fajtát állítottak elő. Ezek közül figyelemre méltó a GK Góbé és a GK Zugoly vagy a legújabb a GK Kalász, a GK Élet és a GK Jászság.

Eredményesnek bizonyult a közelmúltban a GKI-hoz tartozó táplánszentkereshti program is, ahol Beke Ferenc folytatta a fertődi nemesítést pályájának utolsó évtizedében és amelyet 1980 óta Falusi János végez. A GK Csörnóc jelentős területet foglal el a köztermesztésben.

Úgy a szegedi, mint a martonvásári intézetnek sok új fajtája van. Ma még nem lehet megállapítani, melyek lesznek a sikeresek. Még újabbak minősítése is várható, hiszen azok az erőfeszítések, amelyeket az elmúlt két évtizedben tettünk a búzaneemesítés fejlesztésére Magyarországon, most hozzák meg az eredményt.

A búzaneemesítés az utóbbi időben más intézetekben is

1. táblázat

**BÚZATERMESZTÉS MAGYARORSZÁGON
1960–2000**

Év	Vetésterület	Össztermés	Átlagtermés
1960	1 017 200	1 714 500	1,69
1961	989 018	1 906 880	1,93
1962	1 092 134	1 954 397	1,79
1963	969 191	1 514 333	1,56
1964	1 110 821	2 058 695	1,85
1965	1 082 000	2 347 000	2,17
1966	1 070 935	2 318 000	2,16
1967	1 159 135	2 822 000	2,43
1968	1 326 889	3 369 000	2,54
1969	1 319 625	3 579 000	2,71
1970	1 015 242	2 162 465	2,13
1971	1 270 358	3 900 000	3,07
1972	1 319 000	4 087 000	3,10
1973	1 294 038	4 944 913	3,48
1974	1 325 000	4 971 000	3,75
1975	1 251 000	4 007 000	3,20
1976	1 325 000	5 138 000	3,88
1977	1 311 000	5 312 000	4,05
1978	1 325 000	5 669 000	4,28
1979	1 135 000	3 700 100	3,26
1980	1 276 000	6 073 760	4,76
1981	1 250 000	4 875 000	3,90
1982	1 310 000	5 751 000	4,39
1983	1 320 000	5 808 000	4,40
1984	1 361 000	7 367 000	5,41
1985	1 340 000	6 566 000	4,90
1986	1 318 000	5 744 000	4,36
1987	1 301 000	5 685 000	4,37
1988	1 281 000	6 975 000	5,44
1989	1 242 000	6 509 000	5,24
1990	1 221 000	6 198 000	5,08
1991	1 152 000	6 008 000	5,22
1992	846 000	3 453 000	4,08
1993	986 000	3 021 000	3,06
1994	1 060 000	4 888 000	4,61
1995	1 102 000	4 606 000	4,17
1996	1 193 000	3 924 000	3,29
1997	1 256 000	1 300 000	4,20
1998	1 183 000	4 895 000	4,14
1999	734 000	2 636 000	3,59
2000	1 000 023	3 700 851	3,70

erősödött és eredményesnek bizonyult. Állami minősítésben részesült Kompoltól a Kompolti 3 (nemesítő: Sarkadi és társai), Karcagról a Hunor és a Róna (nemesítő: Fazekas és társai), Debrecenből a HP Árkus (nemesítő: Pepó és társai). Közben néhány privát szervezet külföldi

fajtákat is honosított. Azok azonban csak kiegészítik a hazai szortimentet, amely évek óta már a vetésterület mintegy 90 %-át foglalja el. Jelenleg a vetésterület mintegy 50–55 %-át a martonvásári fajták, a 40–45 %-át a szege-diek foglalják el. A többi fajta vetésterülete mintegy 10 %.

Az intenzív búzatermesztés biológiai alapja tehát kialakult az elmúlt években. Öröndetesen fejlődött a termelés-technológia és javult a tápanyagellátás, aminek a termés növekedése lett az eredménye. Az átlagtermések növekedése az 1960-as évek elejétől figyelhető meg (1. táblázat). A kéttonnás országos átlagtermést hektáronként 1965-ben érték el. Ennek megfelelően az össztermés is több mint kétmillió tonna lett. Azt követően 1969-ben haladtuk meg a három tonnás, 1977-ben pedig a négy tonnás átlagtermést. Az öt tonna feletti termésre 1984-ig kellett várni, de még akkor is visszaesett három évig majd 1988, 1989, 1990 és 1991-ben négy egymást követő évben 5 tonna feletti termést takarítottunk be országosan. Az össztermés 1984-ben volt a legtöbb, több mint hét millió tonna. A termésből általában 1,5–2,0 millió tonna kerül human célú felhasználásra, a többit exportáljuk és/vagy fel-takarmányozzuk attól függően, hogy mennyi kukorica termett.

A magyar búzatermesztés fejlesztéséhez jelentősen hozzájárultak azok az agrotechnikai kutatások, amelyeket szerte az országban a különböző kutatóintézetekben és az egyetemeken végeztek (Martonvásár, Szeged, Szarvas, Karcag, Kompolt, Debrecen, Keszthely, Budapest TAKI stb.).

Ezek a vizsgálatok kiterjedtek a búzatermesztés minden részletére, az eredményeik bekerültek a termelési rendszerek technológiájába azaz megtörtént a gyakorlati alkalmazásuk. A nemesítők javaslatára sikerült elérni, hogy ma már II. szaporulati fokú vetőmaggal történik a felújítás, amelynek mértéke 45–50 %-os.

Meg kell emlékezni az állami fajtavizsgálat fejlődéséről, amelyet az 1951. évi jogszabályok alapján Jánossy Andor, Schüller Ferenc, Horváth Alajos kezdett el, majd később Kapás Sándor, Sváb János, Tomcsányi Pál, Papp Zsigmond, Szabó Miklós, Szerafin Jenő és Wellisch Péter folytatott. Létrehozták az országos fajtakísérleti hálózatot, kifejlesztették annak módszertanát és az 1970-es években felszerelték a legkorszerűbb gépekkel és berendezésekkel. Rendszeressé tették az állami fajtakísérleti eredmények publikálását, ezáltal orientálták a termelők fajtaválasztását. Különösen kiemelkedő volt Szabó Miklós nagyüzemi fajtakísérlet-szervező és publikációs tevékenysége, aki rendszeres előadója is volt a szakember továbbképző tan-folyamoknak, fajtabemutatóknak negyed századon keresztül.

Az 1990-es években az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet berendezkedett az UPOV által előírt DUS (megkülönböztethetőség, kiegyenlítetttség és stabilitás) vizsgálatok elvégzésére, amelyben az érdem Neszmélyi Károly jelenlegi főigazgatóé.

A fajtaminősítésre és vetőmagtermesztésre vonatkozó jogszabályokat 1951. óta folyamatosan korszerűsítették. Az 1969. évi törvénnyel lehetővé tették a növényfajták szabadalmaztatását, 1983-ban pedig az ország csatlakozott az UPOV-hoz (Nemzetközi Unió az Új Növényfajták Oltalmazására). Ezáltal megnöttek a követelmények a fajták tisztasága és a vetőmag minősége iránt. Ezt követően törvénybe foglalták a nemesítők jogait és új fajtaminősítési szabályzatot dolgoztak ki. Így a magyar fajtaminősítés és vetőmagtermesztés eurokonform. Jelenleg az 1996. évi CXXXI. törvény van érvényben „A növényfajták állami elismeréséről, valamint a vetőmagvak és vegetatív szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról”.

A magyar búzatermesztés a XX. század '60-as, '70-es és '80-as évtizedeiben, hasonlóan a fejlett nyugat-európai országokéhoz, soha nem tapasztalt fejlődésen ment keresztül. A század első felének átlagterméseit megkétszerez-tük. Ez a fejlődés az 1990-es években nem folytatódott, sőt visszafelé fordult a társadalmi-gazdasági átalakulás következtében. A szakmai ismeret és a technikai feltételek jelenleg is megvannak, a személyi és közgazdasági feltételeket kellene úgy alakítani, hogy az ország új fejlődési pályára álljon és a búzatermesztést gazdaságosan és versenyképesen folytathassa.

BÚZATERMESZTÉSÜNK JELENLEGI HELYZETE ÉS JÖVŐJE

A XX. század és a második évezred végén azt mondhatjuk, hogy a fajta nem akadályozta a búzatermesztés fejlesztését. 2000-ben 99 államilag minősített fajta van. Ezek közül 10–12 foglalja el a vetésterület 70–80 %-át. Ezek egy kivételével (Jubilejnaja 50) hazai fajták. Amelyeknek a vetésterülete eléri a 10 %-ot, az már jelentős. A fajták többségét kevesebb mint a vetésterület 1 %-án vetik. Számos fajta feltűnik és nagyon hamar le is tűnik. Ezért a fajtaváltás felgyorsult. A malomipar nem kedveli a jelenlegi helyzetet, mert a fajták minősége különböző és jobban szereti az egységesen jó minőségű alapanyagot.

A tápanyagellátás az elmúlt években leromlott. A korábbi NPK hatóanyag-mennyiség 320 kg-ról 32 kg-ra csökkent. A káli és foszforellátás gyakorlatilag megszűnt és a műtrágyázás a N adagolására korlátozódik, de az sem mindenütt.

Fellazult a technológiai fegyelem. Keveset törődnek az előveteményel, a talajelőkészítéssel és nem vetnek el az

optimális időben. Alig fordítanak gondot a növényápolásra, ezért sok a gyomos tábla. Esetenként jelentős a fuzárium kártétele.

A vetésterület 1992-ben és 1993-ban egymillió ha alá csökkent és még mindig nem érte el a korábbi 1,2–1,3 milliós szintet, sőt 1999-ben csak 734 ezer ha volt.

Az országos termésátlag 1992-től fokozatosan csökkent és már négyszer (1993, 1996, 1999, 2000) volt 4 tonna alatt. Ezáltal visszaesett az 1970-es évek elejének a szintjére. A kisebb területről betakarított össztermés volumene is a korábbi felére csökkent. Sajnálatos kell megállapítani, hogy ezt a visszaesést és alacsony szinten történő stagnálást eddig semmilyen intézkedéssel nem sikerült megállítani.

Magyarország termésátlaga az 1970-es, 80-as években 4–5 éves késéssel követte az egymillió hektárnál nagyobb vetésterületű Németországot és Franciaországot. Mialatt az említett országok az elmúlt évtizedben tovább növelték az átlagtermésüket, elérték, majd meghaladták a 7,0–7,5 tonnát hektáronként, a mi termésátlagunk visszaesett és kevesebb mint a fele az említett országokénak. A további lehetőségeket Hollandia termésátlaga mutatja, amely 8,0–9,0 tonna hektáronként (az 1971–75 évi átlaga 5,05 volt).

A mi reális lehetőségünk 6,0–6,5 tonna jó minőségű búza hektáronként. Ehhez szükség van nagyobb szakismeretre, tudásalapú gazdálkodásra, tökeerős termelőkre és jobb szervezethez.

Magyarország természeti kincse a sok és jó minőségű gabona termelésének a lehetősége. Ezt tudjuk exportálni, különösen, ha jó a termés minősége is. A történelmi tapasztalat az, hogy a megtermelt búzát még mindig el tudtuk adni vagy azonnal vagy kicsit később, vagy gabona, vagy liszt, vagy élőhús formájában.

A képzett emberek által vezetett nagy gazdaságokban termésvisszaesés nem tapasztalható. Ez mutatja, hogy a visszaesés oka a szakszerű gazdálkodásban és az anyagi támogatásban keresendő.

A földművelésügyi kormányzat helyesen cselekedett, amikor bevezette a fémzárolt vetőmag vásárlásának a támogatását és azt kiterjesztette a műtrágyavásárlásra is. Ehhez kellene megtalálni a szaktanácsadás támogatását, hogy minden területen annyit termeljenek, amennyit csak lehet. Ettől lehet a magyar búzatermesztés gazdaságos és versenyképes európai színvonalon.

A búzáról bebizonyosodott, hogy nagyüzemi növény. Ma már a kistermelők sem saját célra termelik a búzát, a kenyeret és a tésztát ők is a boltban vásárolják. Ezért meg kellene találni a módját a termelés integrálásának, hogy a minőség minél kevésbé ingadozzon. A fajták számát csök-

kenteni kellene és a rossz minőségűeket kizárni a termelésből. Felül kellene vizsgálni az állami fajtaminősítés koncepcióját és elkerülni, hogy rosszminőségű, nem kellő alkalmazkodóképességű fajták köztermesztésbe kerüljenek.

A DURUM ÉS TÖNKÖLYBÚZA TERMESZTÉSE

A durum búza Magyarországon már több mint 100 éve jelen van. Termesztését többször megkísérelték, de az nem járt sikerrel. Így a magyar lakosság nem ismerkedett meg a durum búzából készült termékekkel, az nem váltott a táplálkozási kultúránk részévé. A magyar igényeket pedig a jó minőségű hazai közönséges búzával ki tudták elégíteni.

Az 1970-es években kezdett az érdeklődés megnyilvánulni a durum búza termesztése iránt, minősített fajták azonban nem voltak. Az első fajtákat a szegedi Gabona-termesztési Kutatóintézet nemesítői állították elő Törökországból behozott alapanyagból. Ezek 1980-ban részestültek állami elismerésben GK Basa és GK Minaret néven. Több mint 10 évig ezekkel próbálkoztak, de a gyenge télállóság, kicsi termőképesség, rossz termésstabilitás és minőség miatt 3–4 ezer hektárnál nagyobb területet nem tudtak elfoglalni.

Újabb fajták születtek az 1990-es években, a GK Tiszadur 1992-ben, a GK Novodur 1993-ban, amelyek legtöbb tulajdonsága felülmúlja az előbbieket.

Közben Martonvásáron is megkezdődött a durum búza vizsgálata. Először francia, szlovák, osztrák és orosz fajtákat vizsgáltak, de azok nem feleltek meg a hazai termesztési követelményeknek. Végül 1996-ban meghonosítottak két ukrán – Odmadur 1 és Odmadur 2 – fajtát és akkorra előállítottak két Mv durumot, a Martondur 1-est és a Martondur 2-est.

Jelenleg 10 őszi durum búzafajtának van állami minősítése. Ezek közül hét hazai.

Az 1990-es években tovább fokozódott az érdeklődés a durum búza iránt. Lehetne exportálni az Európai Unió országaiba, ezért számos gazdaságban próbálkoznak vele, ennek következtében nőtt a vetésterülete is. A becslések szerint ez jelenleg 10–12 ezer ha. Ennek 90 %-án a GK Minaretet és a GK Betadurt vetik. Nehéz azonban konkurrálni a mediterrán térségből származó tavaszi durum minőségével, a hazai aestivum búza jó termőképességével és termésstabilitásával. Ha az árat megfelelő szinten lehetne tartani, az ország déli részén lehetne perspektívája.

A tönköly búza termesztésének nincs hagyománya Magyarországon. Az elmúlt néhány évben, ahogy Európa más országaiban is felvetődött a táplálkozás változatosságának a fokozása biológiaiilag értékeesebb alapanyagok felhasználásával, így fordult az érdeklődés a tönköly búza

felé is. Az Agropgress Kft. Öko 10 nevű fajtáját 1998-ban minősítették. Jelenleg a vetésterülete 10 ezer hektár körül van. A jövőben dől majd el, hogy köztermesztésben marad-e vagy feledésbe merül.

A JÖVŐ SZÁZAD, EGYBEN ÉVEZRED BÚZATERMESZTÉSE

Ennek megítélésakor abból kell kiindulnunk, hogy a magyar búzatermesztés része az európainak és a világ egészének. A világ népessége növekszik ugyan, de eddig avval párhuzamosan növekedett az élelmiszertermelés, azon belül a búzatermelés is. A világ búzatermelésében azonban további tartalékok vannak. Ezért a magyar búzatermesztésnek versenyhelyzetben kell folytatódni. Nem lehet nem vállalni a versenyt az olcsón, nagyüzemileg termelő amerikai (USA, Kanada, Argentína) és ausztráliai termeléssel, vagy a rendkívül intenzív viszonyok között termelő nyugat-európai országokkal. Ezt pedig csak úgy lehet vállalni, ha a búzatermesztést tudományos alapokra helyezzük, realizáljuk a hazai ökológiai potenciált ugyanúgy, mint a fajták genetikai termőképességét és olyan termést viszünk a piacra, amilyenre kereslet van. Érvényesítenünk kell a komparatív előnyünket, a jó minőségű búza előállítását. A közgazdasági feltételeket úgy kell kialakítani, hogy azok stimulálják a termelőt a sok és jó minőségű búza előállítására olcsón, gazdaságosan, versenyképesen.

A biológiai alapok jók, de még fejleszthetők. A táp-

anyagellátás hiányos, fejlesztendő. A termelési technológiai fegyver, ami ingyen adódik, sok kívánni valót hagy maga után. Végül a termelés és értékesítés igazi megszerzése még nem történt meg. Ez a következő évszázad első feladata.

Ahhoz, hogy a magyar búzatermesztés európai színvonalú legyen, és kiaknázzuk az abban rejlő lehetőséget, szükség van a tudomány, a képzés-szaktanácsadás, a termelés és kereskedelem, valamint az állami irányítás koordinációjára. Ez utóbbinak kell létrehozni azokat a szervezeteket, amelyek hazánkban működőképesek lesznek.

A magyar búzatermesztés akkor lesz fejlett, ha 1,4 millió hektáron 6,0–6,5 tonna feletti termést fogunk betakarítani és az össztermésünk meghaladja a 8–9 millió tonnát. Meggyőződésem, hogy ez a magyar búzatermesztés reális jövője a XXI. század elején.

Dr. Balla László egyetemi magántanár

Szent István Egyetem

Genetika és Növénynevelési Tanszék

Balla Lászlónak a neves búzanemesítőnek, a Magyar Növénynevelők Egyesülete Elnökének itt közölt tanulmánya szoros összefüggésben van a magyar búzanemesítés, gabonágazat jövőjével. E fontos kérdéskörben szívesen közlünk a jövőben is szakmai véleményeket, jobbító szándékú észrevételeket.
(A Szerk.)

Dr. Vóna András földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 46/2001. (VI.25.) FVM rendelete a közraktárban letett 2001. évi termésű búza támogatásáról

A 46/2001. (VI. 25.) FVM rendelete – a várható bőséges búzatermeszre tekintettel – raktározási támogatást biztosít. A támogatás szabályozásának fő elemei:

A közraktárba letett 2001. évi termésű búzára, közraktárjegy fedezete alapján pénzügyi intézménytől, illetve közraktártól felvett legfeljebb egyéves lejáratra engedélyezett hitel után a támogatás a hitelszerződés 2001. december 31-ig terjedő időszakában a jegybanki alapkamat száz százaléka, míg 2002. január 1-jétől június 30-ig terjedő időszakra negyven százaléka.

A közraktárba letett 2001. évi termésű búzára a legfeljebb 12 hónapos közraktározási tárolás idejének figyelembevételével tárolási támogatás igényelhető.

A tárolási támogatás mértéke 2001. december 31-ig terjedő időszakra 15 Ft/tonna/hét, míg 2002. január 1-jétől június 30-ig terjedő időszakra 10 Ft/tonna/hét.

Azok az igénylők, akik összesen száz tonnát nem meghaladó búzamennyiséget helyeznek el közraktárba, a 2001. december 31-ig terjedő időszakra 20 Ft/tonna/hét, míg 2002. január 1-jétől június 30-ig terjedő időszakra 15 Ft/tonna/hét tárolási támogatás igénybevételére jogosultak.

A közraktárba vétel kezdő időpontja: 2001. július 15.

A kamattámogatás és a tárolási támogatás csak együttesen vehető igénybe. A kamattámogatást negyedévente, a tárolási támogatást utólag, egy összegben lehet igényelni. A kamattámogatás és a tárolási támogatás igénybevételére jogosultakra és a támogatás feltételeire a törvény részletesen kitér. A rendelet a kihirdetés napján lép hatályba.

A 46/2001. (VI. 25.) FVM rendelet a Magyar Közlöny 2001/71. számában megtalálható.

Forrás: FVM Sajtó

A huszonhatodik év...

Bóbita, Boróka, Borostyán, Tubica és a többiek!

A Bólyi Mezőgazdasági Termelő és Kereskedelmi Részvénytársaságnál Fülöp Józsefné Katalinnal, a kutatás-kísérleti osztály vezetőjével beszélgetek annak okán, hogy az elmúlt évben volt huszonötödik éve annak, hogy a gazdaságban kutatás-fejlesztési tevékenységet folytatnak. Természetesen az a tény, hogy a kutatás-fejlesztés kez-

dete 1974-től datálódik, csak azt jelenti, hogy a nagyüzemi körülmények között e munkára ekkor alakult külön osztály. A kutatás-fejlesztésnek ugyanis a messzi múltba vezetnek vissza a gyökerei. Itt mindig nagybirtok volt, s az egykor itt gazdálkodó Montenuovo-család is nagy súlyt helyezett a kísérleti munkára. Elég, ha csak a búza-fajta-összehasonlító kísérleteket említjük. Itt végezte talajművelési kísérleteit id. Manninger G. Adolf és a Bánkúti búza elterjesztése is innen indult az 1900-as évek elején. Bólyban a kísérleti és fejlesztő munkának komoly hagyományai vannak.

A negyedszázaddal ezelőtt megalakult kutatás-fejlesztési részleg közvetlen előzményét az jelentette, hogy a hatvanas évek mezőgazdasági kormányzata (MÉM) mintagazdaságnak jelölte ki a Bólyi Állami Gazdaságot (1968), ahol búza, kukorica és állattenyésztési bemutatók voltak. Az akkori idők neves szakembere, a sokak által becsült Soós Gábor miniszter-helyettes így fogalmazott (1970): „A Bólyi Gazdaság különleges szerepet tölt be gazdasági életünkben: nemcsak egyike legfontosabb termelő üzemeknek, hanem példamutató központ is az egész magyar mezőgazdaság számára.”

Mégis, ha egész pontosan meg akarjuk határozni az osztály létrejöttének időpontját, akkor ez a fehérje-programhoz kapcsolható. A fehérje-program beindítása indukálta a szervezett formában történő kísérleti, fejlesztési munkavitelt, amely mint ilyen, hazai gyakorlatban ma is egyedülálló. A munkának lényegi részét képezi az új technológiák kidolgozása, a fajtahonosítás, és a nemesítés. Az akkori és mostani vezetés érdeme, az a szemlélet, hogy a körülmények változásához, a piaci pozíciók fenn-

tartásához alkalmazkodni kell! A kísérleti fejlesztő munka súlypontjaiban ma is szorosan kapcsolódik a részvénytársaság stratégiájához, folyamatában támogatja azt.

A MAI KÍSÉRLETI-FEJLESZTŐ MUNKA FŐ JELLEMZŐI:

Egyrészt kapcsolódik a vetőmag-termesztéshez és -feldolgozáshoz. A fő hangsúly a saját piacképes, speciális tulajdonságú, elsősorban a térségben kiemelkedő teljesítményt adó kultúrák fajtafenntartó nemesítésén és saját nemesítmények előállításán van. Így borsóval, szójával, kukoricával és legutóbb már durumbúza-fajtákkal is foglalkozunk. Praktikus elvünk: a régiből a jót megtartani, az új piaci követelményeknek pedig teret adni. Példa erre a honosított Evans szójafajta (1978), amely ma is keresett, kedvelt vagy a saját nemesítésű speciális fogyasztási igényeket kielégítő Botond (1984) borsófajtánk, amely iránt egyre nagyobb az érdeklődés a Távol-keleten.

A nemesített szója-fajtáink az országos termesztési terület nyolcvan százalékát foglalják el. Két legsikeresebb fajtánk a Bólyi 56 és Borostyán, a szója vetésterület több, mint negyven százalékát teszik ki, pedig jelenleg 39 államilag elismert szójafajta van Magyarországon, mégis a legkedveltebbek.

Ahogy már az előzőekben említettem, a változásokhoz alkalmazkodnunk kell. Így most a technológia-fejlesztés, a minőség kérdései (beltartalmi értékek, küllem), még inkább előtérbe kerültek. Tehát mindaz, ami a piacképes árut jellemzi érdekes számunkra, mert nem elégszünk meg csak a piaci követelmények teljesítésével, hanem igyekszünk egy lépéssel mindig előbbre járni. Ennek érdekében szoros kapcsolatban vagyunk a kereskedelemmel. Része a munkánknak az igényfelkeltés, a piac keresése is és a folyamatos kapcsolattartás a termelőkkel, felhasználókkal. Pontosan azért, hogy megkedveltessük az új fajtáinkat (pl. új lencsefajtánkat).

Mindig aktuálisan, érzékenyen, új feladatok kitűzésével igyekszünk lépést tartani a fejlődéssel. Ebben az információ-áramoltatásnak is kiemelt szerepe van. Fontos, hogy a kommunikációnk konstruktív legyen. A nálunk folyó kutatás-fejlesztési tevékenységről az is elmondható, hogy rangot vívott ki magának; országosan ismertek vagyunk. Sokan keresnek fel bennünket. A kapott információkat a döntés-előkészítésben használják fel. Ennek számunkra örömdetesz hozadéka, amikor a meghozott döntések találkoznak a mi érdekeinkkel.

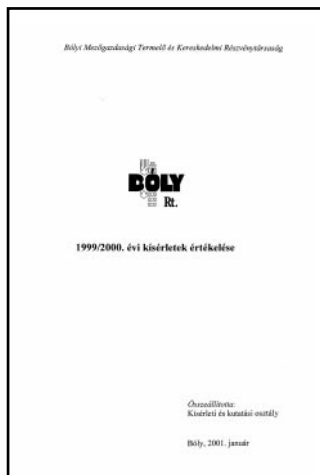
Munkánkat a szakmában elismerik. Gazdaságunk – jó hírneve alapján – elérte azt, hogy több hazai és külföldi cégnek bemutató gazdasága. Együttműködésünk kiterjedt, több növényvédő-fejlesztő cégekkel, hazai és külföldi vállalatokkal, a szomszédos országok mezőgazdasági szervezeteivel, de európai és tengerentúli országokkal is kutatói, fajtaképviseleti kapcsolatunk van. Számos növényfajta kizárólagos hazai képviselői és forgalmazói vagyunk. Ez a működési terület annak idején búzával indult, de mindig bővül, hol egyik, hol másik növényfaj kerül előtérbe, a piaci viszonyok függvényében (most a bab, lencse, a patogatni való kukorica, a madáreség (Tubica) is szerepel a választékban). Ismét kiemelten fontos a talaj-előkészítés kérdésköre, a költség- és energiatakarékos, környezetkímélő, a talaj minőségét megőrző eljárások vizsgálata, kimunkálása. A harmonikus műtrágyázás lehetőségeit is keressük, hatásnövelő céllal.

Észleljük, mint integrátorok és vetőmageladók is, ezért igazodnunk kell ahhoz a jelenséghez, hogy új gazdálkodói réteg van kialakulóban. Ennek a rétegnek és nekünk is egyaránt szükségünk van az ismeretek korszerűsítésére, modernizációjára. Fontos, hatékonyságnövelő szerepe van munkánkban a kimunkált eredmények bemutatásának, ismertetésének és elfogadtatásának. Elemi érdekünk az új ismeretek minél gyorsabb gyakorlati alkalmazása, elterjesztésük és az integrációban való hasznosításuk. Az integráció nagyon fontos terepünk, amikor is részvénytársaságunk gazdálkodási szemléletét kiterjesztjük és gyakorlattá tesszük ebben a szerveződésben. Akkor vagyunk eredményesek, ha tevékenységünk az integrációt áthatja, és ott is érvényesül.

Hangsúlyoznám még – mert kitüntetett szerepe van –, a kreativitást. A fejlesztési munkához ezen kívül komoly tapasztalat is kell. Osztályunk kis részleg a teljes részvénytársaságon belül, de nagyon jó kis csapat, begyakorlott munkatársakkal, kitűnő technikusokkal és fizikai segítőkkal. Az emberi tényezőnek nálunk nagy értéke van, nemcsak a mérnöki munka, hanem minden más tevékenység szintjén is. Minden egyes munkafázisnak megvan a maga kitüntetett szerepe. Gazdaságunk irányítása gondoskodik arról, hogy technikai hátterünk magas szintű legyen. Az idővel így is rendre külön harcot kell vívni. Az évenként feldolgozásra, értékelésre kerülő óriási adathalmaz nagy értéket képvisel. Állandó versenyt futunk az idővel még úgy is, hogy az elemzéshez és a szakirodalmi

munkához a számítógépes háttér rendelkezésünkre áll. Lehetőségeink és adottságaink e téren igen jók.

Az elmondottak végső konklúziója az, hogy az eddigi kihívásoknak meg tudunk felelni. Nem lehet kérdés, tehát feladat az újabb kihívásoknak való megfelelés a jövő negyedszázadban.

Eredményeink a cég belső fejlődését szolgálják. Nemesített fajtaink a köztermesztésben, a minősített fajtaink az ország határain túl öregbítik hírnevünket és igazolják szakmai hozzáértésünket. Gyakorlatilag 48 növényfajta tulajdonosai, képviselői vagyunk. Ezek közül 13 fajta bólyi nemesítésű, ezek jól ismertek és közkedveltek. További huszonkilenc növényfajta a fajtafenntartását a Bóly Rt. végzi. A folyamatosságot e munkában szorgalmazzuk, de nem mindenáron. A régi, jól bevált fajtákat fenntartjuk, minőségüket óvjuk versenyképességük megtartása érdekében.

Örömmel kell említenem még, hogy szójából a külföldön is minősített fajtainkat széles körben termesztik; így Horvátországban, Szlovákiában, a FÁK-országokban és Olaszországban is.

A fajtakísérleti munka gabonában és kukoricában is tovább folytatódik és az OMMI is ad megbízást összehasonlító fajtakísérleti munkára. Megbízhatóságunknak köszönhetően partnereink szeretnek velünk hosszútávon, vissza-visszatérően dolgozni. A hazai kutatóintézetek, nemesítő házak, cégek mellett a Növényvédelmi Szolgálatl is kifogástalan munkakapcsolatban vagyunk és széles kapcsolatrendszerünkben az agráregyetemek is jelen vannak.

Szakirodalmi munkásságunkra is súlyt fektetünk, könyveket, technológiákat írunk és a szakmai eszmecserékhez szakanyagokat bocsátunk partnereink rendelkezésére. A Bólyi Magazinban rendszeresen közöljük a kísérleti munka eredményeit és az ismeretátadás eszközeként az integrációkban gazdálkodók kezébe adjuk.

Amikor Fülöp Józsefné osztályvezető mindezeket felsorolta, önkéntelenül adja magát a kérdés; a növényfajta hangulatos neveit ki szerzi? Beszélgetőpartnerem őszintén „bevallja”, hogy eddig hét saját szófafajtát nemesített, társszerzője volt az „Amit a szójáról tudni kell” c. könyvnek, s bizony az új növényfajtáknak is rendre ő a „keresztanyja”.

O.I.

FVM közlemény

Dr. Vonza András földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter hivatalában fogadta a kilenc szervezetből álló Magyar Mező- és Erdőgazdasági Érdekképviselői Tanács (MAÉT) képviselőit.

Az érdekképviselői szervezet – melynek tagjai: Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége, Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége, Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége, Magyarországi Német Gazdaszövetség, Mezőgazdasági Gazdasági Társaságok Szövetsége, Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek HANGYA Együttműködése, AGRYA Országos Szövetség, Magyar Bérkilövő és Független Vadásztársaságok Országos Szövetsége, Magyar Kertészek Egyesülete – és a minisztérium vezetése megállapodott abban, hogy a közeljövőben együttműködési megállapodást kötnek, melynek célja a tárca és a mezőgazdaság résztvevői közötti érdek-egyeztetés erősítése és kiszélesítése.

A tárgyalópartnerek megegyeztek abban, hogy a minisztérium által ősszel benyújtandó mezőgazdasági tárgyú törvénycsomag, valamint a jövő évi támogatási rendszer tekintetében rendszeresen egyeztetnek.

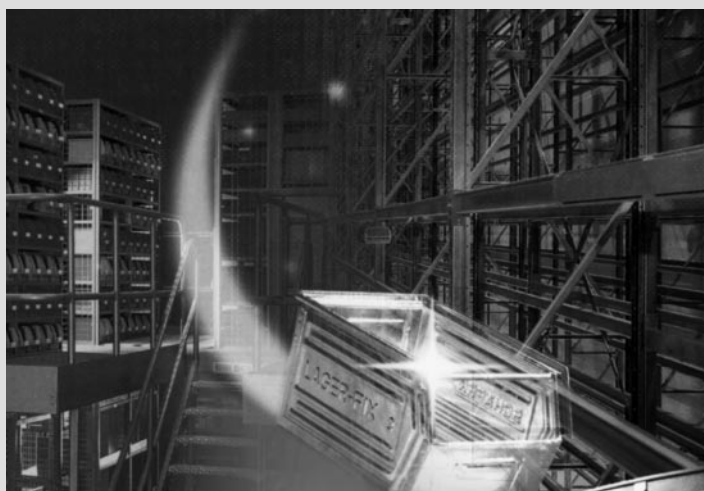
A hatékony együttműködés érdekében a felek munkacsoportokat hoznak létre.

Forrás: FVM Sajtó
Dr. Imrédy Szabolcs szövegíró

SSL SCHÄFER
AHOL AZ EGYIK A MÁSIKHOZ ILLESZKEDIK

1088 Budapest, Szeszgyár u. 4.
Tel.: 303-0845, 459-3080 • Fax: 303-0847, 459-3093
E-mail: info@ssl.hu

- Polcos állványrendszer
- Raklapos, konténeres mozgatható állvány
- Önhordó magasállvány
- Ömlesztett-anyag tárolás
- Raktári kommissiózó és szállító dobozok
- Üzem és műhely berendezések
- Irodai és igazgatósági berendezések
- Hulladéktárolás

RAKTÁR- ÉS ÜZEMBERENDEZÉSEK

„Ez a hivatás szakmai alázat nélkül nem megy...”

(Beszélgetés a 2001. évi Újhelyi-díjas Dr. Balikó Sándorral)

Békáspusztán, az egykori Montenuovo-uradalom központjában beszélgetünk Balikó Sándorral, a Bólyi Mezőgazdasági Részvénytársaság vezérigazgató-helyettesével. A ma idegenforgalmi és vendéglátási célokat is szolgáló gondozott, ápolt környezetben sétálunk. Vendéglátóm jóvoltából megállunk Hauck József jószágkormányzó emlékkápolnája előtt, amelyet szeretete és hálája jeléül Montenuovo Alfréd herceg emeltetett. Ez a felirat olvasható az emléktáblán: „Jámbor volt hitében, nemes gondolkodásában, bölcs tanácsában, önfeláldozó hivatásában, hűséges barátságában, mindhalálig...” Sokat eláruló, megbecsülést tükröző sorok.

Azzal a szándékkal érkeztem Bólyba, hogy az év elején Újhelyi-díjban részesített Balikó Sándornak gratuláljak, s lapunk hasábjain nyilvánosan elbeszélgezzünk. Negyed századnál is hosszabb kollegiális kapcsolatunk alapján közvetlen, tegező hangnemben.

MAG: Mi fűz Téged Bólyhoz?

B.S.: Szakmailag lényegében minden, s ami kiemelendő ezen belül: itt atmoszférája van a mezőgazdasági termelésnek.

MAG: Csak alátámasztani tudom ezt a meggyőződést, a helynek szelleme, szellemisége van. Második kérdésem: a kezdetek és a ma; mik a különbségek?

B.S.: Huszonhatodik éve dolgozom Bólyban. Fantasztikus iskola ez a hely. Nagy szerencse, különleges kitüntetés számomra a sorstól, hogy végig nagy formátumú emberekkel dolgozhattam együtt. A szakmából itt szinte mindent meg lehetett tanulni, emberileg pedig tartást, ami talán a leglényegesebb. Ennyi időt eltölteni

egy mindig nagyüzemi gazdálkodást folytató cégnél – elődei okán is – ez az én nyereségem, hozadékom.

Láthattam és tevőleges részese lehettem annak, hogy hogyan működik a mezőgazdasági nagyüzem, mint vállalkozás. Az is megállapítható, hogy a sztenderd minőséget nagy tömegben előállító nagyüzemnek előnye van a piaci versenyben. Előnyt jelent, ha specifikumokkal, regionális értékekkel, hagyományokkal is rendelkezik. A szaktudás, a szellemi tőke és az információ összekapcsolásakor ezek nem megkerülhetők, ha eredményesek akarunk lenni. Így versenyképesek lehetünk. Külön ki kell emelnem, hogy a szaktudás mellett az utóbbi időben rendkívül lényegessé vált az információ kezelésének tudása is.

Meg kell még említeni – visszatérve – az eltelt két és fél évtized egyik hazai sajátosságát, amikor működőképes háztáji termelés is volt. Ennek biológiai alapját a nagyüzemi háttér adta (ezért is volt olyan eredményes).

A legnagyobb problémát mégis az jelenti, s ezt kissé keserűen jegyzem meg, hogy sem az elmúlt időszakban

– a magyar agrárium legnagyobb sikereit jegyző hetvenes, nyolcvanas évtizedben sem –, s főleg az elmúlt tíz évben nem sikerült a magyar mezőgazdaság jelentőségéhez és szerepéhez méltó szükséges és fontos társadalmi támogatottságot megszerezni. Pedig ha csak azt vesszük figyelembe, hogy míg a Föld területének alig 22 százaléka alkalmas különböző mértékben mezőgazdasági művelésre, addig Magyarországon ez az arány még mindig 70 százalék körüli. Sokkal jobban ki kellene aknázni ezt az adottságunkat. Fájlalom többek között azt is, hogy itt Bólyban és térségében kidolgoztuk és meg is csináltuk fehérjeprogramunkat, de nem tudtuk az egész ország javát szolgálóan elfogadtatni és átadni. Meggyőződésem, hogy jó ügyet szolgálunk ezzel. Nem is ad(hat)juk fel ebbéli szándékunkat.

MAG: Mit tartasz a legfontosabbnak a mindennapi munkában, vagy röviden mi az ars poeticád?

B. S.: A munkám során legfontosabb az együttműködés, és nem a konfrontáció keresése. A konkurrenciával is igyekszünk megfelelő munka- és információs kapcsolatban lenni. Olyan kutató intézetekkel is, sőt külföldi cégekkel is kapcsolatban vagyunk, akik versenytársaink. Ez a mentalitás nálunk tradicionális. Azt is nagyon lényegesnek tartom, hogy az egyéniség megbecsülése mellett csapatként is együtt tudunk dolgozni. Ez minden időszakban sikerült. A legnagyobb kihívásnak pedig azt tartom, ha – és ez a legjellemzőbb a mai helyzetre – kompromisszumokat kötni kell minőséget létrehozni.

MAG: Mik az elképzeléseid a bólyi gazdálkodás közeljövőjéről?

B.S.: Megnyugtató lenne, ha sikerülne a vállalatunkat átállítani az EU-csatlakozásra és ezt követően olyan állapotban átadni a gazdaságot a következő nemzedéknek, hogy hosszú távon eredményesen tudjanak gazdálkodni. Legalább úgy, ahogy mi kaptuk és ahogy mi gazdálkodhattunk. Ezúton is tisztelet és köszönet az elődöknek.

MAG: Mi a legfőbb?

B.S.: Azok közül, akikkel fiatalon együtt kezdtünk, sokan elkerültek tőlünk, már nem vagyunk annyian, ahányan szeretnénk együtt dolgozni. Ezt valahol személyes veszteségnek is érzem. Nem kellett volna annyiuknak idő előtt elmenni. Nem ellentmondás, de meg kell jegyezni, mert nagyon fontos, hogy engem itt mindig, mindenkor „hagytak” dolgozni.

MAG: A jövő körvonalai?

B.S.: A mezőgazdaság nem csak agrártermelés, agrárprodukciónak, hanem életter, a létezés tere, tehát ezt a körülményt kellene elfogadtatni azokkal a széles rétegekkel, akik csak tudomásul veszik (mint fogyasztók), hogy van kenyér, élelmiszer és ez természetes (mint a levegő – egyelőre. *A Szerk.*), ezért nem becülik. Szaknyelven a biotóp, valójában az élőhely értéke folyamatosan növekszik és ehhez meg kell teremteni azt a közgazdasági környezetet és feltételrendszert, amelyben az új típusú gazdálkodó nemcsak megél, hanem konszolidált gyarapodásra képes. Az elmúlt ötven évben ez a folyamat nálunk megszakadt – szemben a nyugati világgal – de bízom abban, hogy a magyar mezőgazdaság, amely nehéz körülmények között is életképeséget mutat, meg tud újulni, miközben, tudom, a tőke mindenhatóságáról is beszélnek, s ezt naponta tapasztaljuk is.

Visszatérve részvénytársaságunk jelenlegi helyzetére, a vállalati stratégia helyes úton jár; a több lábbon ál-

lást választottuk. A termelési szerkezetben meghatározó szerepe van a fehérjenövényeknek (30 százalék) a kalászosoknak (30 százalék), a kukoricának (30 százalék) és a cukorrépának.

Ez biztosítja a fenntartható fejlődést hosszú távon. Ez a stratégia az állattenyésztési ágazatnál is hasonló – sertés, tejelő marha, baromfi –, azaz az alapillérek szilárdak, de ezen belül a változó körülményekhez való alkalmazkodás napi feladat. A megtermelt alapanyagok feldolgozottsági szintjét növelni kívánjuk. Beindítottuk az étkezési mag-programunkat, saját malmunkban kukorica-, szója-termékeket állítunk elő és továbbra is folytatjuk nemesítési és kutatásfejlesztési tevékenységünket. Hozzáadott érték ez is. A biotermék-termelést is megkezdtük négyszáz hektáron. Mindezekkel együtt nem adhatjuk föl azt a törekvésünket, hogy hosszútávon a fehérjenövények termeléséhez is megszerezzük a kormányzati szándékot és támogatottságot. Tudom, ez alapvető szemléletváltozást és szerkezeti átalakítást is igényel.

Már említettem, de nem árt ismételni, hogy nem csak egyéniségek dolgoznak itt Bólyban, hanem komoly csapatmunka folyik. Cégünk prosperitása azért is lényeges, mert 1.600 ember megélhetése függ a részvénytársaságtól. Fontos számunkra, hogy boldogulni tudjanak.

MAG: Mire vagy a legbüszkébb szakmailag, emberileg?

B.S.: A legnagyobb büszkeséget akkor érzem, ha munkatársaimat szakmailag elismerik, emberileg megbecsülik. Ebből következik, hogy az emberi kapcsolatok szerepét nagy értékűnek tartom. Örömet szerez, hogy kiegyensúlyozott, boldog családi háttérrel rendelkezem. Ezt a munkát, amit végeztem, nem lehet csak pénzért csinálni. Ez az a hivatás, ami

szakmai alázat nélkül nem megy. Életforma is egyben. Viteléhez megértő és megnyugtató család (feleségem, gyermekeim, unokák), háttér kell. E nélkül az erőt, kitartást adó érzelmi háttér nélkül nem érhettem volna el ilyen sikereket.

Könyvtáram 2500 kötetből áll. Legutóbb azt vettem észre, hogy a fi-am „lopkodja” a könyveimet. Erre egy kicsit azért büszke vagyok.

Végül egy zárógondolat még ide kívánczok (bár a beszélgetés terjedelmi korlátait tudomásul kell vennem): természetesen a sorolt nehézségek ellenére nem vagyok elkedvetlenedett ember. Minden reggel úgy ébredek, hogy tele vagyok reménnyel. Messziről jöttem, és erről sohasem feledkezem meg...

Dr. Oláh István

**Ha rendszeresen hirdet
szaklapunkban, nemcsak
cégét, termékeit reklámozza,
ismertségét növeli,
hanem hozzájárul
a gazdasági kommunikáció;
a szakmai tájékoztatás,
tájékozódás, információ-
áramoltatás színvonalának
kívánt és szükséges
emeléséhez,
s szaklapunkat is támogatja.**

**A VETMA Kht. és
a MAG Kutatás-
Termesztés-Kereskedelem
Szervezősége**

Az EU új GMO kimutathatósági és címkézési szabályai

Augusztus első hetében az Európai Bizottság – nagy késedelemmel – új címkézési és kimutathatósági javaslatokat fogadott el a genetikailag módosított szervezetekre vonatkozóan, amely döntéssel több hetes vitát zárt le.

Az új szabályozás szerint a GMO-knak azonosíthatóknak kell lenniük „a farmtól a tányérig”, ugyanígy a GM technológiából származó, de GM anyagoktól mentes termékeknek is. A javaslatok nagy felzúdulást keltettek az USA-ban, amely vezető szerepet játszik a GMO termelésben.

Két különböző, de egymáshoz szorosan kapcsolódó „szabályozás” került előterjesztésre. Az első a kimutathatóságra és címkézésre vonatkozóan Margot Wallström környezetvédelmi biztos, a másodikat a GM élelmiszerekre és takarmányokra vonatkozóan pedig David Byrne egészségügyi biztos indítványozta.

A GMO-K „NEM TŰNNEK EL”

„A GMO-k a jelenlegi piacon olyan realitás, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni” – mondta Wallström, aki fájlatla az EU rendkívül csekély részesedését (0,03 %) a GM termékek világpiacán. Kifejezte azt a reményét, hogy javaslatai arra fogják bátorítani az EU tagállamokat, hogy függesszék fel de facto moratóriumukat az új genetikailag módosított szervezetek engedélyezésével kapcsolatosan, amelyet nagyrészt a kimutathatósággal kapcsolatos megfontolások indokoltak.

A GMO-kat legerőteljesebben ellenző öt EU tagország (Franciaország, Olaszország, Dánia, Görögország és Luxemburg) megígérte, hogy – amennyiben napirendre kerül a címkézés és kimutathatóság szabályozása – felülvizsgálja korábbi álláspontját.

A biztosok saját bevallása szerint másfél évig is eltarthat, amíg az új törvényeket elfogadja az Európai Parlament és az egyes országok miniszterei.

A szabályozások végrehajtásáért az EU tagországok és vállalatok tartoznak felelősséggel. Import esetében, harmadik országokból való behozatalnál az exportőrnek gondoskodnia kell termékeinek a meghatározott GMO-kat tartalmazó termékcsoportokba tartozásának megkülönböztetett jelöléséről.

A GMO-kból készülő élelmiszerek és állati takarmányok címkézése vonatkozik az olyan termékekre is, amelyek bár genetikai módosításból származnak, de nem tartalmaznak kimutathatóan GMO-kból származó nyomatokat.

1 %-OS SZENNYEZETTSÉGI KÜSZÖB

A „genetikai szennyezettség” heves ellenérzéseket kiváltó kérdésében a biztosok 1 %-os GM anyaggal való „véletlenszerű” szennyezettséget javasoltak még elfogadható határértékként mind az élelmiszerek, mind pedig a takarmányok esetében. Ez természetesen csak abban az esetben érvényes, ha a kérdéses anyagot az EU Tudományos Bizottsága pozitívan értékelte (bár formális jóváhagyás nem feltétlenül szükséges).

A környezetvédelmi szervezetek kifogásolták az 1 %-os küszöböt. A Föld barátai szervezet szerint ezáltal a „biotechnológiai vállalatok engedélyt kaptak a szennyezésre”.

A Fogyasztók Szövetségének Európai Hivatala, a BEUC ezzel szemben üdvözölte a javaslatot. „Ez a javaslat nagy előrelépést jelent, mivel lehetőséget ad a fogyasztóknak, hogy válasszanak, esznek-e GMO-kból

származó élelmiszert vagy nem, amely lehetőséget korábban megtagadták tőlük”.

DÜHÖDT REAGÁLÁS

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Az USA vezető gabonaipari termelői alaposan leszólták a Bizottság kimutathatóságra vonatkozó javaslatait, azt állítva, hogy azok nem működés-képesek, gátolják a kereskedelmet és áremelkedéshez vezetnek.

A Bush adminisztráció szintén beleszólt a vitába, erősítve az amerikai termelőket és vádolva az EU protekcionista politikáját.

(Eurofood, 2001. augusztus 2.)

AZ ÚJ GMO TÖRVÉNYEK TOVÁBBI VITÁT SZÍTNANAK

Az Európai Bizottságnak már június végén el kellett volna fogadnia két fontos szabályozást a genetikailag módosított szervezetek erősen vitatott kérdésében.

Az új szabályozás általános küszöbértéket fog meghatározni a GMO-kal és származékaikkal való véletlen (azaz nem szándékos) szennyeződésekre és követelményként fogja állítani a címkézést az olyan élelmiszerek vonatkozásában, amelyekről tudott, hogy GM forrásokból állították őket elő még abban az esetben is, ha nem tartalmaznak kimutathatóan proteinek vagy DNS-t.

Emellett egy külön kimutathatósági és címkézési szabályozás tervezetét készítenek elő a GMO-k és a GMO-kból származó élelmiszerek és takarmányok vonatkozásában. Egy olyan rendszert akarnak kifejleszteni, amely a GMO-kat egyedi azonosító kóddal jelöli. A gyártóknak tájékoztatniuk kell a vásárlókat, hogy termékük tartalmaz-e GMO-kat, vagy esetleg GMO-kból tevődik össze és

el kell látni terméküket az illető GMO-k releváns kódjával. A termékeken feltétlenül szerepelnie kell a következő feliratnak: „Ez a termék genetikailag módosított szervezeteket tartalmaz.”

A GMO-kból származó termékek esetében az eladó köteles tájékoztatni a vásárlót az élelmiszer valamenyny GMO-kból származó alkotórészéről, beleértve az adalékokat és ízesítőket.

A 2001/18-AS DIREKTÍVA MÓDOSÍTÁSA

A nemrégiben kiadott 2001/18-as direktívával kapcsolatosan máris módosító javaslat született.

A módosítás a GMO-k vagy a nem EU országokban engedélyezett (az EU-ban viszont nem engedélyezett) GMO kombinációk „véletlen” vagy „technikailag elkerülhetetlen” jelenlétének lehetőségére vonatkozik. A GMO mennyisége ebben az esetben nem haladhatja meg az EU Bizottság által megállapított küszöbértéket.

Az EU által jóváhagyott GMO-k jelenlegi küszöbértéke 1 %. Az EU Növénytermesztési Tudományos Bizottsága rámutatott, hogy a vetőmagvak esetében a GM fajtákra vonatkozó küszöbérték javaslat (a keresztbeporzású növényeknél 0,3 %, míg az önbeporzó és vegetatív módon szaporodó növényeknél 0,5 %) azt jelentené, hogy az élelmiszer összetevőkre vonatkozóan megszabott 1 %-os limit csak ideális vetőmag-termelési feltételek mellett lenne elérhető.

Bár a küszöbértéket már megállapították, szabványos tesztelési eljárás azonban még nem került elfogadásra.

Japánban a GM küszöbérték 5 % és számos európai élelmiszerkereskedő úgy véli, hogy az 1 %-os küszöb gyakorlatilag nem megvalósítható. A híresztelések szerint a 2 %-os érték merült fel, ami előre láthatóan felháborodást váltott ki a környezetvédelmi csoportok részéről.

(Agra Europe – 2001. No. 1955.)

A BIZOTTSÁG ÚJ GM CÍMKÉZÉSI SZABÁLYOKAT FOGADOTT EL

A címkézési szabályok vonatkoznak a „GMO-kból gyártott” termékekre, nem vonatkoznak viszont a „GMO-kkal gyártott” termékekre. A Bizottság magyarázata szerint a különbség a következő: vannak termékek, amelyekben a végtermék (akár élelmiszer, akár takarmány) egy része vagy összetevőinek valamelyike elsődleges GM anyagból származik (ezeknél kötelező a címkézés), és vannak termékek, amelyek genetikailag módosított szervezetek segítségével készültek, de a végtermék nem tartalmaz GMO-kból származó anyagot.

A jelenleg piacon lévő összes GM élelmiszer alkotórész és adalékanyag újbóli jóváhagyását tíz éven belül kell elvégezni. A GM élelmiszerek engedélyezése egyszerű bejelentéssel a Bizottság szerint „nagyon vitatható” és egyetértés van abban, hogy a lényegi ekvivalencia önmagában nem jelent biztonsági értékelést.

Változatlanul folyik a vita arról, hogy mit lehet tenni az olyan GM gabonával való véletlen szennyeződés esetében, amely az EU-ban nem engedélyezett. Az indítvány azt javasolja, hogy minden olyan élelmiszert, amely nem rendelkezik EU engedéllyel, de az EFA vagy az Élelmiszeripari Tudományos Bizottság biztonságosnak fogadott el, engedélyezni kell, feltéve, hogy a szennyezettség mértéke nem haladja meg az 1 %-ot és „technikailag elkerülhetetlen”.

A környezetvédelmi csoportok heves tiltakozása ellenére a Bizottság kimondta, hogy a nem jóváhagyott GMO-k nyomainak jelenléte az élelmiszerekben és takarmányokban technikailag elkerülhetetlen a termesztés, betakarítás, szállítás és feldolgozás folyamatában. „Akarjuk

vagy sem, ez a valóság ... A jelenlegi javaslat ezt a tényt rögzíti.”

(EU Food Law – 2001. No. 116 August)

A CODEX ALIMENTARIUS BIZOTTSÁG TÁMOGATJA A GMO-KKAL SZEMBENI ELŐVIGYÁZATOSSÁGOT

A Codex Alimentarius Bizottság megállapodott a genetikailag módosított élelmiszerek biztonságosságával kapcsolatos elsődleges fontosságú alapelveiben. A Bizottság, amely a FAO és a WHO 165 tagú kiegészítő ügynöksége és a nemzetközi kormányzati és nem-kormányzati szervezetek által kidolgozott élelmiszer-szabványokkal kapcsolatos koordinációért felelős, a bejelentést Genfben hozta nyilvánosságra július 6-án.

A Codex Alimentarius Bizottság úgy határozott, hogy a genetikailag módosított szervezetek (GMO) biztonságosságát ezen termékek piacra kerülése előtt a kormányoknak tesztelniük kell és azokat jóvá kell hagyniuk. Konkrétan azt kell tesztelni, hogy a GM élelmiszerek potenciálisan okozhatnak-e allergiás reakciókat. „Ez az első lépés a genetikailag módosított élelmiszerek biztonságosságának értékeléséhez” – mondta Gro Harlem Brundtland, a WHO főigazgatója.

(Europe Agri – 2001. No. 93 July 20.)

Lapunkat rendszeresen szemlézi
Magyarország legnagyobb
médiafigyelője az

»OBSERVER«
BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.

1084 Budapest, VIII. ker. Auróra u. 11.
Telefon: 303-4738, Fax: 303-4744
<http://www.observer.hu>

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

TISZTELT PÁLYÁZÓ!

A VETMA Marketingkommunikációs Kht. és a MAG – Kutatás – Termesztés – Kereskedelem c. szaklap Szerkesztősége a 2001. évben is pályázati felhívást tesz közzé olyan szakcikk(ek) megírására, amely a magyar vetőmagszakma és közgazdasági környezete kapcsolatát – bármely nézőpontból – a kutatás, fejlesztés, termelés, kereskedelem stb. oldaláról vizsgálja és széleskörű szakmai érdeklődést, visszhangot vált ki.

A cikk nyelvezete szakmailag kifogástalan, szabatos, világos és magyaros legyen.

A pályázat nyilvános. Részt vehet benne bárki, bármilyen szakterületet művelő szakember.

A pályázat kritériuma, hogy az 2001-ben a MAG – Kutatás – Termesztés – Kereskedelem c. szaklap valamelyik számában jelenjen meg. A terjedelem nem korlátozott.

A legjobb szakcikk(ek) szerzőjének neves hazai szakemberekből, szakértőkből álló, felkért zsűri ítéli oda a MAG ARANYTOLL-at.

A pályázat többcélú: egyrészt hagyományápolás, másrészt a magyar gazdasági kommunikáció, szakmai és publikációs tevékenység hitelének, erkölcsi megbecsülésének további erősítése.

A pályázati céllal írt szakcikk(ek) leadásának véghatárideje: 2001. november 30.

2001. szeptember hó

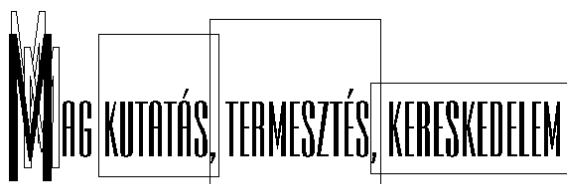

Tisztelettel:
a VETMA Marketingkommunikációs Kht. és
a MAG Kutatás, Termesztés, Kereskedelem
Szerkesztősége

A tartalomból...

Válasszunk – vetőmagot – idejében!.....	4
Ertseyne Dr. Pereg Katalin: Mi történt a 27. ISTA kongresszuson?.....	5
Kertész Zoltán, Pauk János, Csősz Mária, Falusi János: Az új GK búzafajtákról.....	7
Dr. Beke Béla: A durum búza külföldi és hazai helyzetének áttekintése.....	9
Kiss József: Búcsú Kiss Árpádtól	12
Kiss József: 3000 virág (Fleischmann Rudolf tevékenysége és hagyatéka)	13
Dr. Kralovány U. Pál: Múltbéli tapasztalatok X.	15

Dr. Sebestyén Endre, Borosné Tímár Judit: Kombinációs lehetőségek a vetőmag csávázásban.....	16
Dr. Száva Jenő: Kíméljük a természetet!	17
Illés Sándor: Üzenet a búzamezőkről	20
Dr. Balla László: Búzanemesítésünk és -termesztésünk a XX. század második felében	21
Dr. Oláh István: A huszonhatodik év... ..	27
Dr. Oláh István: „Ez a hivatás szakmai alázat nélkül nem megy...”	30
Az EU új GMO kimutathatósági és címkézési szabályai.....	32

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság. Megjelenik évente hat alkalommal.
Felelős kiadó: a VETMA Közösségi Marketingkommunikációs Közhasznú Társaság ügyvezetője
1077 Bp., Rottenbiller u. 33. Telefon: 462-5088 Telefax: 462-5080
Főszerkesztő: Dr. Oláh István 06/30/221-79-90
Grafika: BP DESIGN, Hirdetésszervezés: KONTIKÁR BT. ISSN 1219-1272
Előfizethető a VETMA Kht. címén. Előfizetési díj egy évre 2688 Ft/év
Bankszámlaszám: 56100055-16100192
Nyomtatás: Bétaprint Nyomda Felelős vezető: Szabadi Andrásné

Közhasznúsági szerződésben
Zsámbék Nagyközség Önkormányzatával